

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia VWestfaliæ

Schaten, Nicolaus

Nevhvsii, 1690

Liber IX. Saxonix & Westfaliæ Christianæ.

urn:nbn:de:gbv:3:1-367846

LIBER IX.
 SAXONIÆ
 &
 WESTFALIÆ CHRISTIANÆ.

Annus
Christi

795.

Regni
Francici
28.

Longob.
22.

Belli
Saxonici
24.

Ann. Franc.

*Auctor. vite
Caroli.*

*Poeta ano-
nymus.*

Carolus
M. cum

exercitu
in Saxoni-

am mo-

vetadver-
sus Ostfa-

los &
Sclavos.

Mogun-
tiæ Rhe-

num tra-
jicit, habi-

tâ tamen
prius Syn-

nodo in
Cost-

heim.
Bardewi-

cum ve-
nit.

Xactâ Aquisgrani hyeme, Carolus duplici apparatu armorum Hunnicum & Saxonicum bellum suscepit. Hunnicum Ducibus gerendum commisit; quod admirabili felicitate gestum ab Henrico Foro-Julien-um Duce, quæ divina prorsus fuit providentia, quò securius Carolus Saxonico insisteret, quod ipse, cum in eo majus momentum versaretur, ductu suo administravit. Et graves causæ suberant; nam præter superioris anni perfidiam, quam altè demiserat in animum Carolus, nova conspiratione bellum ab Ostfalis, qui utramque ripam Albis incolebant, exarserat, eoque formidabilius, quòd vicinæ Sclavorum, Danorum, aliorumque Barbarorum excitæ gentes in societatem armorum coaluerant: & devictis ac quiescentibus Westfaliæ & Angariæ populis, novâ ab Aquilone belli nubes cogeretur, disjectura omnium superiorum annorum labores, & Christianæ religionis cœpta primordia. Eò Carolus maturè ex hibernis processit, seseq; cum Aula Moguntiam contulit, ubi trajecto per pontem Rheno lustratus exercitus. Prius tamen vernum totius Regni conventum pro more Francorum mense Majo habuit in villa Cusfestein, quæ nunc Costheim nomen retinet ex adversa Urbis Moguntinæ ripa. Magna istic sacrarum præsulum procerumq; frequentia; actumq; de bello Saxonico prosequendo. Soluta conventu, Carolus in Saxoniam movit cum exercitu, transgressusque Visurgim omnem eam regionem populabundus peragravit, dum Bardewicum perveniret in Lunenburgensium agrum; quo celebri in loco, ut ante decennium fecerat, castra posuit; quod istic Sclavorum proceres à se evocatos præstolaretur. Vix dum refecerat militem, cum Regi nunciatur, Wiltzam Abrotritorum Regulum, Francis confederatum, dum ad Carolum properat, Albimq; trajicit, ipso in flumine per insidias Saxonum ab utraq; ripâ dispositas interceptum interemptumque esse (Alij prælio cum Saxonibus commisso in vico Luine,

Luine, qui nunc Lüne creditur haud procul Lunenburgo, caesum perhibent) Atrox id facinus incendit Carolum, ut abrupta omni mora, spatioque transigendi cum perfida gente, moveret in hosticum. Igitur interiorem Saxonum regionem ingressus, omnia spolijs, ferro, flammisque evastavit. Ac ne ad rebellandum vires relinquerentur genti, caesa triginta millia Saxonum, armis ferendis maturorum: seu praelio illi congressi, seu ut belli casus obtulit, in hanc cruentam mortis scenam venerint. Carolus victor circumlato terrore castra ad Albis ripam posuit, ubi Regem convenerunt Legati à Pannonia missi, pacis foedera sollicitaturi; interque eos Thudum Hunnorum Regulus se cum subiectis sibi populis ad Christi religionem accipiendam obtulit. Quibus expeditis, evocati Ostfalorum primores ad conventum: ictarursus pacis foedera, jurata fides, datique obsides. Interque haec nihil impensius habuit Carolus, quam ut in fidem, quam antè dederant, suscipiendi Christianam religionem, arctius adstringeret, Ostfalosque haud secus quam Westfalos & Angarios Christianae legi ex integro submitteret; quod unicum hoc vinculum intelligeret, quo refrenati mitigatique in quiete, & in uno Franciae Regno continerentur; quando nulla res multitudinem mortaliumque animos efficacius regit, quam vera religio.

Saxonum
caedes
xxx mil-
lium.

Ostfali in
gratiam &
fidem re-
cepti.

Compressis in hunc modum Ostfalis, Carolus cum exercitu regressus est ad Rhenum. Neque dubium fecero, quin transito Visurgipaderbornam prius inviserit, inspectoque ejus loci statu, opportunè sacris consuluerit. Nam hoc anno Paderbornensi Ecclesiae primum propriumque Episcopum impositum esse certa apud nos fides est, non tam ex Crantzio, Gobelino & Bruschio, qui hunc annum manifestè consignant; quam ex auctore vitae S. Meinwerci multò antiquiore; verba ejus adscribo: Cum autem noviter, inquit ille, facta conversionis messis multa, novellæ verò plantationis operarii essent pauci, locum eundem tuitioni Praesulum Wirceburgensis Ecclesiae commisit, sub quorum regimine status ipsius nec profecit, nec longa via intercapedine, publica-que variorum negotiorum necessitudine, proficere potuit. Unde Rex cum suis habito et imito consilio, eundem locum proprii Pastoris vigilantia tuendum et gubernandum adjudicavit: praeposuitque ei anno, Salvator mundi postquam de virgine nasci dignatus est, septingentesimo nonagesimo quinto, praefata Wirceburgensis Ecclesiae Canonicum, rus rudis in fide adhuc populi exculturum Hathumarum. Planius hæc in veteri Chronico Franconiae consignantur; ita enim illud: Anno 795 regio, quæ circa Paderbornam extenditur, quaque antè ab Episcopis Wirceburgensibus administrabatur, in peculiarem Episcopatum est ordinata, ac primus propriusque ejus diocesis Episcopus constitutus est Hathumarus ex Clero Wirceburgensi. Atque hæc quantumvis certa teneamus tot scriptorum testimonio, obsistit tamen scriptor vitae D. Liborij ceteris vetustior, idemque Saxo & Pader-

Hathu-
marus quo
anno Pa-
derbor-
nensi Ec-
clesiae I
Episcopus
impositus
sit.

Bruschius
 aut Episc.
 Herbip.
 Chron. MS.
 Herbipo.

Paderbornensis Ecclesiæ Sacerdos, Bisone quarto Episcopo (quod & à Baronio observatum) videturque Hathumari initia episcopatus longè infra reijcere, ita enim ille : *Hathumarus ex præcepto Principis primus et Paderbornensis Ecclesiæ ordinatus Episcopus. Post cujus ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus Princeps ab hac luce migravit.* Obijt verò Carolus anno Christi 814. Et si paucis ante hunc obitus annum Hathumarus est ordinatus Episcopus, ægre ad annum 795, de quo agimus, ejus initia episcopatus referri poterunt. Verùm hic auctor de anno ordinationis, quo Episcopus consecratus est, hic agit. Nec enim infrequens, primos Saxoniae Episcopos primum cum regendi docendique munere imponi, ac post consecrari Episcopos; quemadmodum in D. Willchado & Ludgero comperitum est. Neque verisimile ulli videri potest, Paderbornensem Ecclesiam ad ultimos Caroli vitæ annos sine proprio Episcopo relictam fuisse, cum jam ceteræ Dioceses suos Episcopos haberent : & Bernulphus, qui hætenus Vicario munere Paderbornensem Episcopatum administrarat, superiori anno ad Herbipolensem Episcopatum proventus sit; ut vel inde vacuæ sedi de suo Episcopo prospiciendum fuerit. Oblatus igitur ad id munus ex eodem Herbipolensi collegio canonicus Hathumarus, gente Saxo, atque unus ex nobilium atque obsidum numero, qui sub initia belli Saxonici Carolo dati in fidem. Et Carolus postquam præclaram adolescentis indolem non incuriosè observasset, unà cum Badurado atque alijs, quos obfides accepit adolescentes D. Burchardo Herbipolensium Episcopo in disciplinam tradidit, à quo primum Christianis literis & moribus excultus, deinde in Clerum adscitus est. Inde Hathumarus in vigesimum annum omnium virtutum commendatione ita se probavit, ut Carolus eum præ ceteris, ex consilio & auctoritate reliquorum Episcoporum, Paderbornensi Ecclesiæ præficeret. Gessit exinde Hathumarus Episcopatum præclarâ sanctitatis famâ; quippe quem vetustus translationis D. Liborij scriptor *virum in omni virtutum genere perfectum compellat*, quique Diocesis primùm in religione Christiana formârit, populumque omnem à gentilium superstitione ad Christi fidem perduxerit : structis ubique templis, ordinatis Parochijs, & impositis Sacerdotibus, qui plebi Sacramenta administrarent. Demum quoad vixit, Carolo semper carus, eidemque etiam ad annum 815 superstes, in hac vinea sua excolenda desudavit; uti hæc in ipso Hathumaro prolixius docebimus.

Fine hujus anni, quàm lata Carolus Christi natalitia Aquisgrani habuit, tam tristi excessu mors Romæ Hadrianum Pontificem VII Calend. Januarij subtraxit (postquam annos XXIII, menses X, dies XVII Pontificatum gesserat) virum sanctimoniâ vitæ, sapientia & felicitate gubernationis prorsus admirabilem; quem Carolus sibi à primo

primo statim anno belli Saxonici, quo delectus est Pontifex, ac deinde per viginti tres annos conjunctissimum, Saxonixque ad Christi religionem perducendæ hortatorem adiutoremq; fidelissimum habuit. Postquam mortis nuncium perlatum ad Carolum, multis ille lacrymis Pontificem profecutus est. Tantus inter supremos Ecclesiæ moderatores amor erat. Nam in hunc modum Eginardus, certus ex ipsa Caroli aula scriptor: *Nunciato Hadriani Pontificis obitu, quem amicam præcipuum habebat, sic fleuit, ac si fratrem aut carissimum filium amisisset.* Præclarum hujus mutui amoris argumentum, vetus Epitaphium, ab ipso Carolo M. compositum, quod Romæ in Hadriani tumulo incisum legitur.

*Tomo 13.
Concil. Paris. in vita
Hadriani
Ep.*

*Hic pater ecclesiæ, Romæ decus, inelytus auctor,
Hadrianus requiem, Papa beatus habet.
Vir cui vita Deus, pietas lex, gloria Christus,
Pastor apostolicus promptus ad omne bonum.
Nobilis ex magna genitus jam gente parentum,
Sed sacris longè nobilior meritis,
Exornare studens devoto pectore Pastor
Semper ubique suo templa sacrata Deo.
Ecclesias donis, populos et dogmate sancto
Imbuit, et cunctis pandit ad astra viam.
Pauperibus largus, nulli pietate secundus,
Et pro plebe sacris per vigil in precibus.
Doctrinis, opibus, muris crexerat arces,
Urbs caput orbis honor inclita Roma, tuas.
Mors cui nil nocuit, Christi quæ morte perempta est,
Fanna sed vita mox melioris erat.
Post patrem lacrymans Carolus hæc carmina scripsi,
Tu mihi dulcis amor, te modo plango pater.
Tu memor esto mei, sequitur te mens mea semper,
Cum Christo teneas regna beata poli.
Te Clerus, populus magno dilexit amore,
Omnibus unus amor, optime præsul, eras.
Nomina jungo simul titulis, Clarissime, nostra
Hadrianus Carolus: rex ego, tuque pater.
Quisque legas versus, devoto pectore supplex
Amborum mitis dic miserere Deus.
Hæc tua tunc teneat requies, carissime, membra,
Cum sanctis anima gaudeat alma Dei.
Ultima quippe tuas donec tuba clamet in aures,
Principe cum Petro surge videre Deum.
Auditurus eris vocem, scio, judicis almam,
Intra nunc Domini gaudia magna tui.*

Q o o

Tum

*Tum memor esto tui nati, pater optime, posco,
Cum patre dic natus pergat et iste meus.
Opete regna pater felix caelestia Christi,
Inde tuum precibus auxiliare gregem.
Dum sol ignicomorutilus splendet ab axe,
Laus tua, sancte pater, semper in orbe manet.*

Baron. ad
an. 795.
M^a mes-
bur:
Ann. Franc.
Ado.

Supra luctum Carolus etiam per universam Franciam preces & sacrificia indixit, in hanc quoque rem largam inter pauperes pecuniam dilargitus, quod Hadrianæ animæ subveniret; quod & per Angliam adeo scriptis ad Merciorum Regem literis fieri expetijt. Id quod Caroli obrectatores & novarum religionum magistros advertere velim, quibus hodie dum nullus pudor est scribere Carolum non eo ritu, quo par est, Romanam religionem coluisse. Hoc potius secum reputent, si quanta Carolus observantia Romanos Pontifices coluit, tantam illi suis per Saxoniam Principibus populoque impressissent, nunquam hæresis Saxoniam à Romana Ecclesia abruptisset. Hadriano eodem, quo defunctus est, die, subrogatus una omnium consensione Leo Pontifex, vir, ut Anastasius scripsit, castus, facundus, & constans, interque cetera virtutum ornamenta, præclarus ac ferventissimus ad populum orator. Is quod Carolum sibi haud secus quam Hadrianus devinciret, misit legatos ad Regem, & cum eis rara munera, claves S. Petri, vexillumque urbis Romanæ, quem & Carolus inde non minus quam Hadrianum veneratus est.

An. Chri-
sti 796.
Regni
Franc. 29.
Longo-
bard. 23.
Belli Sa-
xonici 25.
Eginard. in
vita Caroli.
Beka in
Aquisgr.
Türckius in
Ann. MSS.
Munera à
Leone
Pontif.
Carolo
transmis-
sa.
Ann. Franc.
Adelm.
Altron.
Auctor. vi-
ta Caroli.
Poëta A.
non. Ado.

Anno, qui sequitur, seculi hujus nonagesimo sexto, Carolus ex bello Saxonico, rebusque sacris per Westfaliam rite dispositis. Aquisgranum ad hiberna discessit: quem locum exinde, ut superioribus annis cœperat, per reliquum vitæ tempus aulae sedem delegit: invitatus amœnitate camporum, salubritate thermarum, & opportunitate regionis; ex qua Austrasiam, totumque Franciæ Regnum administraret, & propior etiam Rheno Saxoniae oculos atque arma intenderet. Eò Aquisgranum novo Palatio & Basilicâ, quam ceteris præstare voluit, magnificè, inter orbis adeo miracula, excoluit; uti hæc Francorum annales, & scriptores ejus loci multis tradiderunt. Ibi dum hoc anno Natalem Christi diem & Pascha frequentat, Leo novus Pontifex Carolo tanquam Ecclesiæ defensori mittit per legatos claves S. Petri, & vexillum urbis Romanæ, multa; ejusmodi munera, quibus Francorum Reges honorare mos erat: uti à Gregorio Pontifice claves sepulchri S. Petri antea oblatae, & à Patriarcha Hierosolymitano claves locorum sanctorum postea dono transmissæ Carolo M. Et quia sub id tempus Henricus Dux Forojulienfis victor ex Pannonia redierat, ingentemque secum thesaurum ex spoliata Hunnorum Regiâ arce secum detulerat, transmiseratque Carolo Aquisgranum per Engelbertum Abbatem, Carolus magnam ex his partem

partem Leoni Pontifici obtulit: ceteris ex hoc thesauro inter opti-
mates, Clericos, & Monachos ejusdem liberalitate distributis.

Jam & vernum tempus accesserat, quo excito ex hibernis mili-
te, tubisque sonantibus ad bellum omnia parabantur. Quam in rem
Carolus Pipinum filium ex Italia, & Ludovicum ex Aquitania ad se
Aquisgranum evocavit. Sed prius pro instituto Francorum Regum
comitia verna in vico Fremesheim ad Rheni ripam magnâ procerum
frequentia sunt habita, agitataq; consilia de utroque bello Hunnico
& Saxonico. Soluta conventu, Pipinus ad Hunnicum bellum cum
supremo imperio remissus. Saxonicum Carolus suscepit, in quo &
Ludovicum filium sibi adesse voluit; quem ante quinquennium
florente ætate juvenem Ratisbonæ ense accinxerat, atque inde bello
Hispanico contra Saracenos præfecerat. Adeo Carolus filios à pri-
mâ ætate armis insuescere voluit, secus quàm modò multorum Prin-
cipum molities ferre potest. Et Carolus cum instructissimo exercitu
Rhenum & Visurgim transgressus, Saxoniam populando peragravit,
omnemque ætatem in his regionibus consumpsit, dum ad Missam
S. Martini cum Ludovico filio ad hiberna rediret. Cetera, quæ à
Carolo gesta sunt (cùm minimè otiosam hanc expeditionem sibi fa-
cilè quispiam persuaserit) Francorum annalium scriptores pro jeju-
nâ scribendi ratione intermisere; quantum tamen æstimare fas est,
Carolus in prospiciendis firmandisq; Episcoporum diocesibus ma-
ximè occupatus fuit; crediturque hoc anno ad confluentes Salæ &
Leinæ Episcopatum Hildesensem fundasse (in vico, qui à Caroli au-
lâ istic commorante post Aulica dictus) ac primum ejus loci Episco-
pum Guntherum, virum pietate, doctrina & fervore religionis præ-
stantem, populis illis Orientalis Saxonie præfecisse. Sedem hanc
Episcopi post Ludovicus pius, hujus expeditionis comes, Hildesum
transtulit. Et magna hujus diocesis condendæ necessitas oblata Ca-
rolo; quando intra Albim & Visurgim in eâ vastissimâ Ostfalie re-
gione nullus Episcopus præter Halberstadiensem; & victor jam Rex
eas provincias non minus, quàm ceteras, Christianæ religioni subje-
cerat, multis rebellium capitibus aut fugatis, aut in alias regiones de-
portatis; uti de Saxonibus testatur Bonfinius, rerum Hungaricarum
non indiligens scriptor; qui, ut Saxonum devictorum vires hone-
stius extenuarentur, refert à Carolo circa hoc tempus in Daciam,
Pannoniam, aliasque regiones Saxonici populi Colonias traductas.
Quamquam Ctantzius Arnulpho Cæsare, Moravorum illo domito-
re, id factum velit: & Reineccius ac Rhenanus omnino improbent.
Sed levioris fere momenti sunt, quæ hi adducunt, ut magis Bonfinio
hærendum sit. Nisi magis opinari libeat, Saxones ultro, pro sueta
gentium migratione, cum Caroli armis urgerentur, eò sedes trans-
tulisse; quòd Carolus captivos ac rebelles Saxonum per Christiano-

Vita Ludovici Pij.
Carolus bellum Hunnicum Pipino filio committit, Saxonicum ipse sumit.

Guntherus primus Hildesensium Episcopus hoc anno datus.

Crantzii lib. 1. Me- trop. c. 10.

Cleinforz ad hunc annum

Turkins in MSS.

Bonfin. rerum Hun-

gar. dec. 6. lib. 9.

Saxones in Dacia traducti.

Crantzii lib. 2. Me- trop. c. 23.

An. Chri- rum provincias differre solet : uti id annales Francorum pro-
sti 797. diderunt.

Regni Anno jam in hyemem vergente, Carolus ad medium Novem-
Francici bris ex Saxonia demum reversus, ad Palatium Aquisgranense unâ
30. cum Ludovico filio concessit; quò & Pipinus filius, bello Hunnico
Longo- feliciter gesto, Hunnisque ad Tizam fluvium profligatis, cum ingen-
bard. 24. ti præda gazaque totius Regni direpta ad patrem venit. Labet hîc
Belli Sax- referre, quæ Eginardus hac superre in vita Caroli scripsit : *Tota in hoc*
onici 26. *bello Hunnorum nobilitas periit, tota gloria decidit : Omnis pecunia, et con-*
Spolia & *gesti ex longo tempore thesauri direpti sunt. Neque ullum bellum contra Fran-*
Thesauri *cos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati & opi-*
ex bello *bis aucti sint. Quippe cum usque in id temporis penè pauperes vi-*
Hunnico. *derentur, tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia pretio-*
fa in præliis sublata, ut merito credi posset hoc Francos Hunnis justè
eripuisse, quod Hunni prius alijs gentibus injustè eripuerunt. Opes hæc cum
inter Palatinos distributæ, tum maximè Ecclesijs, cum primisque
Romanæ & Aquisgranensi, donatæ sunt à Carolo. Advenit per id
tempus cum Pipino ex Pannonia Thudum Hunnorum Princeps, ad-
missusque ad Carolum petijt fonte Baptismatis ablui. Nec mora,
cum omni satellitio Christiano ritu ablutus est. At Barbarus pro fal-
laci gentis ingenio haud diu constans, fidem Deo & Carolo fefellit;
at non impune; captus enim non multò post in prælio, oculis & di-
gitis mulctatus, perfidiæ pœnas dedit.

Refero ad hunc annum, qui Francici simul regni xxx, & Lon-
gobardorum xxii adscribitur, Caroli M. leges Aquisgrani pro parti-
bus Saxoniae præscriptas, & à Ferdinando Principe & Paderbornen-
si Episcopo è Vaticana bibliotheca primùm in lucem datas, quarum
hoc Caroli proloquium : *Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu*
Christi dcccxcvii et a xxx ac b xxii. regnante Domino Carolo præcellentis-
simo Rege, convenientibus in unum Aquis palatio in ejus obsequio venerabili-
bus Episcopis et Abbatibus, seu illustris viris Comitibus v. Kal. Novemb. si-
mulque congregatis Saxomibus de diversis pagis tam de Westfalabis et An-
gri variis, quam et de Oostfalabis, omnes unanimiter consenserunt et aptifi-
caverunt, ut de illis capitulis, pro quibus Franci, si Regis bannum transgressi
sunt, solidos lx. componant, similiter Saxones solvant, si alicubi contra ipsos
bannos fecerint. Ex hoc Caroli proœmio satis liquet Saxonicae gen-
tis in Westfalos, Angarios & Ostfalos divisio; Saxonesque haud secus
quàm cæteros Francici Regni populos pro imperio Regis ad com-
mune Regni bellum ijsse. Nam bannire Francis est Edicto evocare
militem; ac bannum primariò denunciationem edictumque sonat;
deinde mulctam non obtemperantis; perinde ut Heribannum pœ-
nam ejus, qui ad exercitum ire neglexit. Leges verò in hunc modum
habent : Ut Ecclesia, vidua, Orfan, et minus potentes justam et quietam
pacem

LegesCa-
roli pro
partibus
Saxoniae.
a xxx est Re-
gni Franc.
b & xxii,
qui xxiv
scribi de-
buit, est Re-
gn. Longo-
bardici.
Turon. ap-
pend. c 87.
Leg. Rip.
iii. 67.
Capit. lib. 3.
c. 69.
Hincm.
epist. 4. c. 15.
Capit. lib. 4.
5. 24.

pacem habeant; et ut raptum, et fortiam, nec incendium infra patriam quis facere audeat presumptivè, et de exercitu nullus super Bannum Domini Regis remanere presumat. Si quis supradicta VIII Capitula transgressus fuerit, omnes statuerunt et aptificaverunt, ut Saxones similiter sicut et Franci LX. solidos componant.

Adalstique
in locis.
Bignon in
not. ad lib. 1.
Adalculph.
Lindsch. 48
g'off.

Item placuit omnibus Saxonibus, ut ubicunque Franci secundum legem Sol. XII. solvere debent, ibi nobiliores Saxones Sol. XII. ingenui V. liti IV. componant.

Werigila
Werigilda
Sal. c. 1 § 7.
unum Alem.
III. 43.

Hoc etiam statuerunt, ut qualiscunque causa infra patriam cum propriis vicinantibus pacificata fuerit, ibi solito more ipsi pagenses Sol. XII. pro districtione recipiant, et pro Werigilda, quæ juxta consuetudinem eorum solent facere, hoc concessum habeant. Si autem in presentia missorum regalium causa definita fuerint, pro jam dicta Werigilda superscriptos Sol. XII. ipsi pagenses habeant concessos: et pro hoc quia missus regalis ex hac re fatigatus fuerit, alios XII. Sol. inde recipiat ad partem Regis. Si autem ipsa causa ad palatium in presentia Regis ad definiendum fuerit perducta, tunc utrique solidi XII. id est pro Werigilda et quod vicinis debuit componere, eo quod infra patriam definita ratio non fuerit, ad partem Regis faciant componere quod sunt solidi XXIV. Nam si fuerit aliquis qui in patria, juxta quod sui vicini judicaverint, seque pacificare noluerit, et ad palatium pro hujus rei causa venerit, et ibi ei fuerit judicatum, quod iustum iudicium judicassent, in primâ vice, ut supra dictum est, sol. XXIV. ad partem Regis componat. Et si tunc inde rediens se pacificare et justitiam facere renuerit, et iterum pro ista causa ad palatium fuerit convocatus et de iudicatus, bis XXIV. solidos componat. Si verò necdum correptus tertiâ vice pro eadem re ad palatium remeaverit, triplam compositionem exinde faciat ad partem Regis.

Werigilda
novè Alem.
III. 49.
Werigildus
L. Bojar. tit.
7. c. 1. §. 1.
Ripuar. tit.
36. 46. 63.
L. Saxon. tit.
2. Euf. tit. 1.
Widrigild
L. Longob.
tit. 1. ac sœ.
pe in his le-
gibus.

Si quis de nobilioribus ad placitum manitus venire contempserit, Sol. IV. componat, ingenui. II. Citi I.

Pap. as &
Goffa
Widrigild
secundum
quod appre-
tium fecer-
it. Panit.
Rom. tit. 4.
Pretium su-
um id est,
Wright-
dum summa.

De presbyteris statuerunt, quod si aliquid eis, aut eorum hominibus quis contrarium facere, aut tollere presumpserit contra justitiam, omnia in duplum restituat ei et componat.

LL. Edoard.
Regis, Were-
sum, id est,
pretium s. a
redemptio-
nis.

De missis regis statuerunt, ut si ab eis aliquis interfectus evenerit, in triplum eum componere debeat, qui hoc facere presumpserit. Similiter quicquid aut eorum omnibus factum fuerit, omnia tripliciter faciant restaurare, et secundum eorum evva componere.

Evva. Lex.
L. Longob.
Leg. 9 in
add. secun-
dum legem
& Evva.

De incendio convenit, quod nullus infra patriam presumat facere propter iram, aut inimicitiam, aut qualibet malevolâ cupiditate: excepto, si talis fuerit rebellis, qui justitiam facere noluerit, et aliter districtus esse non poterit, et ad nos, ut in presentia nostra justitiam reddat, venire despexerit, condicito commune placito simul ipsi pagenses veniant, et si unanimiter consenserint pro districtione illius casa incendatur: tunc de ipso placito commune consilio facta secundum eorum evva fiat per actum, et non pro qualibet ira: undia aut malevola intentione, nisi pro districtione nostrâ. Si aliter facere ausus fuerit, sicut superius dictum est, Sol. LX. componat.

Alem tit. 6.
Bojar. § 11.
inde Evvar-
te Sacerdos.
Oisrid.
Evang. l. 1.
c. 4. Unde
Germani
Die Ene
Conjugii
Item facti.

*Faida quod
est inimici-
tia Lege
Saxonum tit. 2
§. 5.*

Item placuit, ut quandoquidem voluerit dominus Rex propter pacem et faidam, et propter majores causas bannum fortius statuere, una cum consensu Francorum et fidelium Saxonum secundum quod ei placuerit, juxta quod causa exigit, et opportunitas fuerit, Solid. LX. multiplicare in duplum, et Sol. c. siue usque ad mille componere faciat, qui ejus mandatum transgressus fuerit.

De malefactoribus, qui vitæ periculum secundum eva Saxonum incurrere debent, placuit omnibus, ut qualiscumq; ex ipsis ad regiam potestatem confugium fecerit, aut in illius sit potestate utrum interficiendum illis reddat, aut una cum consensu eorum habeat licentiam ipsum malefactorem cum uxore et familia, et omnia sua foris patriam infra sua regna, aut in marca, ubi sua fuerit voluntas, collocare, et habeant ipsum quasi mortuum.

Illud notandum est quales debent solidi esse Saxonum: id est bovem annoticum utriusque sexus autumnali tempore, sicut in stabulum mittitur pro uno solido: Similiter et verum tempus quando de stabulo exijt, et deinceps quantum etatem auxerit, tantum in pretio crescat. De annonâ vero bortrinis pro Sol. I. Scapilos XL donant, et de Sigale XX Septentrionales autem pro solido Scapilos xxx. dent, et Sigale XV, Mel vero pro solido bortrensi Sigle I. et medio donant: Septentrionales autem duos Siclos de melle pro uno solido donent. Item hordeum mundum sicut et Sigale pro uno solido donent. In argento XII. denarios solidum faciant; et in alijs speciebus ad istud pretium omnes estimationes compositionis sunt.

Produxit & alias leges pro Saxoniarum partibus, à Carolo M. fancitas, Ferdinandus Princeps Romæ ex vaticana bibliotheca, indicio Lucæ Holstenij; quæ etsi nullum certi anni vestigium præferant, nec factis constet, utrumne Rex an Imperator præscripserit, lubet tamen his legibus, quibus affines sunt, subjungere.

Primum de majoribus capitulis hoc placuit omnibus, ut Ecclesiæ Christi, quæ modò construuntur in Saxonia, et Deo sacratæ sunt, non minorem habeant honorem, sed majorem et excellentiorem, quam fana habuissent idolorum.

I. Cap. Si quis confugium fecerit in Ecclesiam, nullus eum de Ecclesia per violentiam expellere præsumat, sed pacem habeat, usque dum ad placitum præsentetur; et propter honorem Dei, sanctorumque Ecclesiæ ipsius reverentiam, concedatur ei vita et omnia membra etc.

II. Si quis Ecclesiam per violentiam intraverit, et in ea per vim vel furtum aliquid abstulerit, vel ipsam Ecclesiam igne cremaverit, morte moriatur.

III. Si quis sanctum quadragesimale jejunium pro despectu Christianitatis contempserit, et carnem comederit, morte moriatur. Sed tamen consideretur à Sacerdote, ne forte causa necessitatis hoc cuilibet proveniat, ut carnem comedat.

IV. Si quis Episcopum aut presbyterum, siue diaconum interfecerit, similiter capite punietur.

V. Si quis à Diabolo deceptus crediderit, secundum morem paganorum virum aliquem aut feminam strigam esse, et homines comedere, et propter hoc

hoc ipsam incenderit, vel carnem ejus ad comedendum dederit, vel ipsam comederit, capitis sententia punietur.

VI. Si quis corpus defuncti hominis secundum ritum paganorum flamma consumiserit, et ossa ejus ad cinerem redegerit, capite punietur.

VII. Si quis deinceps in gente Saxonum inter eos latens non baptizatus se abscondere voluerit, et ad baptismum venire contempserit, paganusque permanere voluerit, morte moriatur.

VIII. Si quis hominem diabolo sacrificaverit, et in hostiam more paganorum demonibus obtulerit, morte moriatur.

IX. Si quis cum paganis consilium adversus Christianos inierit, vel cum illis in adversitate Christianorum perdurare voluerit, morte moriatur: et quicumque hoc idem fraude contraregem, vel gentem Christianorum consenserit, morte moriatur.

X. Si quis domino regi infidelis apparuerit capitali sententia punietur,

XI. Si quis filiam domini sui rapuerit, morte moriatur.

XII. Si quis dominum suum vel dominam suam interfecerit, simili modo punietur.

XIII. Si quis verò pro his mortalibus criminibus latenter commissis sponte ad Sacerdotem confugerit, et confessione datâ agere penitentiam voluerit, testimonium Sacerdotis de morte excuset.

XIV. De minoribus capitulis consenserunt omnes, ad unam quamque Ecclesiam curtem et duos mansos terræ pagenses ad Ecclesiam recurrentes condonent. Et inter centum viginti homines nobiles et ingenuos, similiter et litos, servum et ancillam eidem Ecclesiæ tribuant.

XV. Et hoc Christo propitio placuit, ut undecunque census aliquid ad fiscum pervenerit, siue in frido, siue in qualicunque banno, et in omni redibutione ad regem pertinens, decima pars Ecclesiis et Sacerdotibus reddatur.

XVI. Similiter secundum Dei mandatum præcipimus, ut omnes decimam partem substantiæ et laboris sui Ecclesijs et Sacerdotibus donent, tam nobiles quam ingenui, similiter et liti: juxta quod Deus unicuique dederit Christiano partem Deo reddant.

XVII. Ut in Dominicis diebus conventus et placita publica non faciant, nisi forte pro magna necessitate, aut hostilitate cogente; sed omnes ad Ecclesiam recurrant ad audiendum verbum Dei; et orationibus vel justis operibus vacent. Similiter et in festivitatis præclaris Deo et Ecclesiæ conventui deserviant, et secularia placita dimittant.

XVIII. Similiter placuit his decretis inserere, quod omnes infantes infra annum baptizentur. Et hoc statuimus, ut si quis infantem intra circulum anni ad baptismum offerre contempserit, sine consilio vel licentiâ Sacerdotis, si de nobili genere fuit, CXX. sol. fisco componat, si ingenuus LX. si litus XXX.

XIX. Si quis prohibitum vel illicitum conjugium sibi sortitus fuerit, si nobilis sol. LX. si ingenuus XXX. si litus XV.

XX. Si quis ad fontes, aut arbores, vel lucos votum fecerit, aut aliquid

mōre

more gentiliū obtulerit, et ad honorem demonum comederit, si nobilis fuerit sol. LX: si ingenuus xxx. si litus xv. Si verò non habuerint unde præsentialiter persolvant, ad Ecclesiæ servitium donentur, usque dum ipsi solidi solvantur.

XXI. Jubemus ut corpora Christianorum Saxonum ad coemeteria Ecclesiæ deferantur, et non ad tumulos paganorum.

XXII. Divinos et sortilegos Ecclesiis et Sacerdotibus dare constituimus.

XXIII. De latronibus et malefactoribus, qui de uno comitatu ad alium confugium fecerint, si quis eos receperit in sua potestate, et vii. noctibus secum detinuerit, nisi ad præsentiandum nostrum bannum solvat. Similiter si comes eum absconderit, et ad justitiam faciendam præsentiare noluerit, et ad hoc excusare non potest, honorem suum perdat.

XXIV. De pignore, ut nullatenus alterum aliquis pignorare præsumat; et qui hoc fecerit, bannum persolvat.

XXV. Ut nulli hominum contradicere viam ad nos veniendo pro justitia reclamandi aliquis præsumat; et si hoc aliquis facere conaverit, nostrum bannum persolvat.

XXVI. Si quis homo fidejussorem invenire non potuerit, res illius in forbanno mittantur, usque dum fidejussorem præsented. Si verò super bannum in domum suam intrare præsumpserit, aut sol. x. aut unum bovem pro emendatione ipsius banni componat, et in super unde debitor existit, persolvat. Si verò fidejussor diem statutum non observaverit, tunc ipse tantum damni incurrat, quantum manus sua fidejussoris existit. Ille autem, qui debitor fidejussori existit, duplum restituat pro eo, quod fidejussorem in damnum cadere permisit.

XXVII. De præmijs et muneribus, ut munera super innocentem nullus accipiat: et si quis hoc facere præsumpserit, nostrum bannum solvat. Et si, quod absit, forte comes hoc fecerit, honorem suum perdat.

XXVIII. Ut universi comites pacem et concordiam ad invicem habere studeant. Et si forte inter eos aliqua discordia aut conturbium ortum fuerit, ut nostrum solatium vel perfectum pro hoc non demittant.

XXIX. Si quis Comitem interfecerit, vel de ejus morte consilium dederit, hereditas illius ad partem regis eveniat, et in jus ejus redigatur.

XXX. Dedimus potestatem comitibus bannum mittere infra suo ministerio de faida vel majoribus causis in sol. LX. de minoribus verò causis comitis bannum in sold. XII. constituimus.

XXXI. Si cuilibet homini sacramentum debet, a framat illum ad Ecclesiam Sacramento ad diem statutum; et si jurare contempserit, fidem faciat, et sol. xv. componat, qui in actibus apparuit, et deinceps causam pleniter emendare faciat.

XXXII. De perjurijs secundum legem Saxonum sit.

XXXIII. Interdiximus ut omnes Saxones generaliter conventus publicos nec faciant, nisi forte Missus noster de verbo nostro eos congregare fecerit. Sed unusquisque comes in suo ministerio placita et justitias faciat, et hoc à sacerdotibus consideretur, ne aliter faciat.

Hyeme

Hyeme rursum apud Aquisgranenses exactâ, inter lætos Natalitiorum Christi & Paschatis dies, ac verno jam tempore adspirante, Carolus nil nisi bellum spirabat, Hunnis in Pannonia, Saracenis in Hispaniâ, & Saxonibus in suis provincijs inferendum. Ac priusquam ipse in Saxoniam moveret, accessit Aquisgrani Carolum Zatus Saracenorum Regulus, qui captam à se Barcinonem urbem in limite Hispaniæ Regis denuo potestati submisit. Non his acquiescens Carolus, ampliora etiam animo complexus, Ludovicum filium cum exercitu in Hispaniam ire jubet, ad Oscam civitatem obsidendam. Atque is Hispaniam ingressus Jlerdam expugnat, multisque exinde rebus præclare gestis, cum se tum juvenis probavit, in quem, ceteris post filijs amissis, Carolus imperatoria regna & imperium transferret: Pipino interim Italiam & bellum Hunnicum administrante. Tertium quem Rex habebat filium ceteris natu grandiore, ex nomine suo Carolum, paternæque quàm maximè virtutis & gloriæ æmulum, sibi fere à latere bellicue Saxonici adiutorem adesse voluit, aut certè Austrasiam ceteramq; Franciam se absente moderari. Omnes verò à primâ ætate per omnem vitam bellicis exerceri voluit, tot regnorum, quot liberorum munimenta post se relicturus. Et jam anni tempus processerat in ver, cum Carolus, traducto per Rhenum exercitu, in Saxoniam movit, superatoque Visurgi interiorem Saxoniam ingressus est, ubi rebellium motus recruduerant, attractis ex Aquilone in conspirationem vicinis barbarorum nationibus; nec prius destitit vastando percurrentoq; invia paludum & saltuum, quàm ad Haderios atque ultimos usque fines, qua regio Albim inter & Visurgim Oceano abluitur, penetraret. Repentina hac Caroli expeditione tota gens earum regionum in deditionem accepta, ea lege, ut Carolo se submitterent, atque obsides etiam ad fidei stabilimentum darent. Magno id lucro belli factum, ne rebellium factio per novam audaciam adolesceret, & rem Christianam per Bremensem diœcesin & Frisiam inturbaret. At medio armorum procursu Carolus revocatus Aquisgranum ad legatos exterarum gentium audiendos, qui istic Caroli adventum præstolabantur, interque eos Abdella Saracenus, filius Ibinmaugæ Regis, à fratre è Mauritania depulsus, opemque Caroli implorans. Aderat & Theoctistus, Nicetæ patritij, Siciliam administrantis legatus, cum literis sui Imperatoris.

Expeditis Aquisgrani legatis, Carolus medio Novembri cum copijs in Saxoniam hibernandi animo redijt, nec aliam ob causam, quam ut bellum Saxonicum tandem conficeret. Adeo hæc nova Saxonum rebellio non modò Orientales sed & Occidentales afflaverat. Igitur castra ad Visurgim posita eo loco, quem postea Heristallum dixere, intra Paderbornensem diœcesin ad fines Hassiæ, supraq; Huxtariam & Brunsbergam tribus horis. Mons istic abruptus, qui

*Annal.
Franc.*

Carolus
per Rhe-
num in
Saxoniâ
mover, &
Visurgim
transit.
*Auctor vi-
ta Caroli.*
Interiora
Saxonie
penetrat.

Carolus
ad hiber-
nandum
Aquisgra-
no in Sax-
oniam
transit.
*Adelmus
Astronym.
Auctor vi-
ta Caroli.
Poët. Ano-
nym.*

Carolus
Heristalli
ad Visur-
gim hi-
bernat.

Henr. de
Hervord.
Chron.
Mund.

Anonym.
Poët.
Gobel. atq.
6. c. 38.
Crantzius
metrop. lib.
1. c. 12.
Georg. Fa-
bric. lib.
orig. Sax. 4.
Meibom.

Visurgi imminet : in edito montis jugo castellum, seu Saxonibus olim ademptum cum ceteris munimentis, seu à Carolo structum præmunitumque; nam à primis belli initijs istuc perfugium Christianis Sacerdotibus, & quandoque etiam Episcopi sedes eo in castro collocata, uti id plerique tradiderunt, tum vel maximè, cum ob incolarum perfidiam, et odium in Christianam religionem, prima Christianorum Ecclesia Paderbornæ exureretur; quemadmodum id ab auctore translationis D. Liborij relatum est. Sed brevi illic tempore sedes Episcopi, aut per intervalla primarum bellicarum tempestatum, cum vicarij Episcopi eam tenerent, Herbipoli submissi. Certè Caroli fundatio Paderbornam semper designat: & Hathumarus, ex quo impositus est, Paderbornæ confedit, ubi & Leonem Pontificem duobus ab hinc annis excepit. Ceterum Heristalli nomen loco castrorum inhæsit, seu ab hibernis stativisque Regis (teutonicum enim nomen est, quod domini mansionem, stabulive locum sonat) seu à Francico Heristallo apud Eburones ad Mosam id Saxonicum Heristallum ad Visurgim appellari cœperit. Hinc celebris iterum Paderbornensis diœcesis Caroli hibernijs, quæ adhuc diem bis inter Saxones in Westfalia apud nos habuit, semel ante decennium Eresburgi in castro, postquam Ludæ & Schidroburgi Natalem Christi celebrasset; iterum Heristalli in castro ad Visurgim hoc anno, ubi & Christi natalicia & Pascha celebravit cum hibernante milite. Eò & Ferdinandus Princeps inter cetera suæ diœcesis monumenta Heristallum docta non minus quàm eleganti carminis inscriptione nobilitavit, quam hic oculis atque animis legentium damus, cetera quæ ad hanc rem desiderari possunt, commentarius ejusdem Principis docebit.

HERISTALLUM. SAXONICUM IN. RIPA. VISURGIS

MEMORIÆ. SACRUM

SEU. TE. CÆRULEUS. PLACIDO. VEHIT. AMNE. VISURGIS
SIVE. FACIS. TERRA. CARE. VIATOR. ITER
PARVA. MORA. EST. FAMÆ. RELEGAS. MONUMENTA. VETUSTÆ
ET. PRECOR. HÆC. PAUCIS. CARMINA. SCRIPTA. NOTIS
MAGNUS. HERISTALLO. CAROLUS. DUM. SAXONAS. URGET
HIC. POSITIS. CASTRIS. NOMEN. HABERE. DEDIT
LEGATOS. HIEMANS. HIC. REGIA. DONA. FERENTES
AUDIIT. ET. NATOS. JUSSIT. ADESSE. SUOS
HIC. COEPTAM. RETULIT. FATO. MELIORE. CATHEDRAM
AD. VITREAS. PADERÆ. LENE. FLUENTIS. AQUAS
NON. TAMEN. OMNIS. HONOS. ABIT. QUIN. ÆMULA. FRANCO
CERTAT, HERISTALLI GLORIA. SAXONICI.

FER.

F E R D I N A N D U S . D E I . E T
 APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS. PADERBORNENSIS
 COADJUTOR. MONASTERIENSIS. S.R.I. PRINCEPS. COMES
 PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
 D E . F U R S T E N B E R G .

HERISTALLI SUL. IN. RIPA. VISURGIS. CAROLI M. HIBERNIS
 PIPINI ET. LUDOVICI FILIORUM. EJUS. CONVENTU
 HUNNORUM. ET. ASTURIÆ. GALLÆCIÆQVE. REGUM
 LEGATIONIBUS. AN. DCCXCVII. CELEBRATI
 MEMORIÆ. POSUIT.

Carolus retento apud se Heristalli comitatu regio, reliquum militem per hiberna inter Saxonum pagos vicofque distribuit, non ut ante, & velut hostili in solo, sed tanquam regni sui provincijs; annonamque militarem, quam Foderum dixere prisca, per præfectos suos ab incolis præberi jussit; quem in modum per Franciam quoq; hiberna agitabantur; serò tandem, ut auctor vitæ Ludovici perhibet, suis se stipendijs integris miles alere jussus. Interim Heristallum ad se filios evocavit, Pipinum ex Italia, & Ludovicum ab Hispanicâ expeditione. Conveniẽre præterea Heristalli Carolum legati Hunnorum cum muneribus missi, quos auditos remisit ad Principes & Regulos suos. Accessit & Froja, Adelfonsi Asturicæ Regis ex Hispania missus legatus, quem papilionem miræ pulchritudinis ac dona regia ferentem benignè excepit. Expediti deinde filij cum legatis: Pipinus in Italiam remissus, Ludovicus in Aquitaniam; quocum & Abdellam Saracenum legatum redire ad suos voluit, fidei Ludovici filij & tutelæ commissum. Quod reliquum hyemis tempus fuit, in disponendis Saxoniarum rebus, prospiciendisque Episcoporum diocesisibus insumptum à Rege perspicace & vigilantissimo. Neque dubium quis fecerit, quin Hathumarum Paderbornâ ad se evocârit, multaue de Episcopatus statu cum eo pertractârit unâ cum Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, quem in Concilio Francofurtensi supremum aulae Sacellanum, ut sibi cum Alcuino adesset, impetrârat. Et idem ceteros Saxoniarum Episcopos fecisse opinari pronum est, cum jam Westfalia & Angaria sub imperio Francico & Christianâ religione conquiesceret. Nec deest, qui Widekindum sumpto mendici habitu per Sacros Paschatis dies castra Caroli intrasse velit, vidisseque tum illud, quod Crantzius retulit, prodigium in Eucharistiæ distributione. Sed nos id Eresburgi aut alibi jam diu ante factum verisimilius censuimus. Neque enim Widekindum, qui jam totannis Christianam religionem ferventer amplexus, Caroloq; perquam familiaris erat, ea curiositas aut dissimulatio personæ per id tempus attraxisse videri potest. Eos ego magis hic probo, qui ad hunc annum, aut superiorem, referunt alteram D. Ludgeri profectionem Romanam ad

Heristallū
 filios evocat Carolus.

Legati
 exteri
 Heristallum veniunt ad Carolum.

Alteram D.
 Ludgeri profectio
 Romanam
 facta.
 Bollandus
 ad vit. D.
 Ludger.
 Leonem p. Feldiusin

Chron. MS. Leonem Pontificem, quam pro confirmando Werthinensi coenobio
Turcius in à se inchoando suscepit. Nam etsi in vita D. Ludgeri apud Browerum
ann. MS. una tantum D. Ludgeri profectio Romana ad Leonem memore-
Grothufius tur; alia tamen Hadriano Pontifice suscepta fuit, cum Widekindo fu-
in MS. rente è Frisia una cum D. Willehado depulsus Romam adiret, ac non-
dum Episcopus in Cassinum coenobium exul secederet, ex quo de-
mum ad Episcopatum vocatus est; hæc verò profectio, quæ Leone
Pontifice facta scribitur, ad hunc aut superiorem annum, quo Leo
primum Adriano subrogatus, referenda est. Quam in rem operæ
pretium erit ipsius Werthinensis coenobij tabulas referre.

Anno Dominica Incarnationis DCCCXV; Indictione VIII.
Ego Othelgrimus et Thiedbaldus discipuli S. Ludgeri Episcopi secundum ejus
præcepta scribimus sui ordinationem Monasterij. Ludgerus enim Episcopus
clarissimis ortus natalibus ante Episcopatus sui tempora, dum quæreret in hæ-

Widmundi reditate paterna coenobium construere monachorum, hoc est ad ostia Rheni flu-
Locus in minis, et in loco, qui vocatur Witmundi, et ob futura tum temporis Nortman-
Frisia Ori- norum mala, revelatum ei fuerat, inibi non posse fieri. Novissime di vino ora-
entali, quem culo insinuatus est locus in silva, quæ dicitur Wenesvult, super ripam flumi-
Comites nis, quod vocatur Rura, in inculto adhuc et saltuoso loco. Nec mora, mane facto
Ritbergen- latus properat ad locum celesti sibi indicio designatum, et ab incolis et hæredi-
ses etiam in bus patriæ illius * antiquam partem hæreditatis data terra comparavit, per-
in titulo rexitque Romam tractaturus de hoc ipso cum beatissimo Papa Leone, qui san-
præferunt. cti viri studio diligenter perspecto et laudato proposito donavit illi Salvatoris
Visto hoc, de nostri reliquias, et sanctæ Dei genitricis Mariæ, nec non et duodecim Aposto-
qua in vita lorum, ut in eorum honore Monasterium, quod dixerat, consecraretur. De-
Ludgeri inde domum reversus, dum Ecclesiam in loco eodem ex consilio et licentia bea-
apud Suri- ti Episcopi Hildebaldi erigeret, eamque postmodum ipse consecraret, eò quod
um, quam provisor noster factus fuit Episcopus, tradidit omnem hæreditatem suam ad
Herburi memoriam ipsius cruoris Domini et reliquiarum prædictarum; sed quia ipsi
fori post Monachos ibidem congregandi facultas non dabatur, et eum Rex Carolus
Noteleni doctorem novellæ plebi saxonum et Frisonum præfecerat, et illi rudes in fide
prima anti- fuerunt, et non potuit aliquos persuadere sæcularem vitam relinquere, ac mo-
stui aperuit nasticam ducere, idcirco opus idem Deo cooperante perficiendum germano
** al. aliqua.* suo Episcopo nomine Hildegribo, et nepoti suo Gerfrido, nondum Episcopo sed
Gnor ille successorì suo, injunxit, et discipulos suos, quos ad hoc * erudierat probatissimos
qui fuerit, commendavit. Hæc ille. Neq; Ludgero post reditū ab urbe quicquam
incertum, antiquius fuit, quàm Hildebaldum Coloniensem Archiepiscopum
an Mantua- & Carolum adire, ut ab altero locum intra fines sui Episcopatus, ab
nus postea altero patrocinium impetraret; quod & Carolus se præstitisse docet
datus Lud- in donationum tabulis quinquennio ab hinc datis. Sed Deus multò
gero, an ali- potentius adstitit. Mandarat D. Ludger⁹ fabricæ exordia; sed in area
us reliquis purganda & in lignis comparandis tanta se difficultas objecit, ut
Christi in- operæ spem omnem ædificij abijcerent. His nihil fractus D. Ludge-
hærens.
** al. ipsum*
nutrierat.
D. Lud-
gerus pri-
mum in
Westfalia
coenobiū
ad Ruram
condit.
Vita S. Lud-
geri.

rus.

rus, vix preces nocturnas absolverat, cum repentina cœli tempestas ingenti arborum strage vicinam silvam dejecit, unâ tantummodo arbore, ad quam prostratus oraverat, superstiti; quam idcirco monstravit Odelgrimo, se eodem in loco tumulum corporis habiturum, dum fatalis orbis dies mortales ad supremum judicium evocaret. Primum hoc Monachorum cœnobium, quod intra Westfalicae fines erigi cœptum, cuius primordia ab hoc reditu Romano & Leonis Pontificis congressu ad hæc tempora referre libet. Haud interim nescio à Wittio Leisbornensis cœnobij exordia in pago Dreini ad Luppiam ad annum 784. revocari. Sed virginum id fuit per multos annos; neque ex temporum ratione ac monumentis tam explorata ejus origo; licet ea vetustissima cœnobia reputem, quæ ad Caroli ætatem se revocant. Neque tutum adhuc fervente bello monasteria, cum primis virginum, per Saxoniam condere, quando D. Ludgero tanta difficultas pro Werthinenſi cœnobio obtinere monachos, qui locum caperent implerentque. Sed ad res Caroli regrediar.

*Hyemem jam exegerat ille Heristalli; ac ne per vastitatem & clades superioris anni cum exercitu Saxoniam trans Visurgim intrare necesse haberet, misit legatos ad Nortalbingos, Aquilonares videlicet Saxones Albis accolas, quos Nortludos alij scripsere, qui controversias deciderent, justitiamque pro more tanquam populis jam in Francorum Regnum per fœdera adscriptis administrarent. Præmissus etiam Godescalcus, Caroli legatus ad Sigifridum Danorum Regem, ad pacis fœdera confirmanda; ne quid ferox ille Danorum & Nortmannorum populus in finitima saxoniam obturbaret. At ipsi Nortalbingi & Transalbiani populi, ne ut ceteræ Westfalicae & Ostfalicae gentes Francorum imperio & Christianæ religioni submitterentur, ausi sunt per seditionem ipsis Caroli legatis ac ministris regiis vim inferre, quorum alij barbarum in modum trucidati, quidam, ut auro vitam redimerent, in vincula sunt abrepti, pauci fuga elapsi, qui hæc Carolo nunciabant; interque hos etiam Godescalcus, cum à Danorum Rege rediret, à Saxonibus interceptus, & violato jure gentium interemptus est. Quæ ubi Heristallum perlata sunt ad Carolum, succensus ira ad vindictam tam atrocis sceleris sumendam, evocatoque ex hibernis milite, cui hætenus ob pabuli inopiam procedere non licuerat, Heristallo secundo Visurgi movit Mindam (ita enim rectius hunc locum consignavit auctor vitæ Caroli ac Regino, quam ceteri, qui aut Mundam in superiori Visurgis ripa, aut Mitidam scripserunt) ibi ad Visurgim Carolus castra explicuit, eoque omnem ex Westfalica & Angaria exercitum ex hibernis convenire jussit; indeque cum instructissimo exercitu ad ulciscendas perfidorum injurias inferiorem illam Saxoniam regionem ingressus, quidquid istic intra Visurgim & Albim continetur, spolijs, ferro, ac flamma evastavit.

Non

*
An. Christi 798.
Regni Franc. 31.
Lombard. 25.
Belli Saxonici 27.
Ann. Franc. Adelm.
Astron. Auctor. vitæ Caroli.
Poët. Anon. Ann. Pithæi
Ado in Chron. Regino.
Transalbiani injuriose tractant Caroli legatos.
Carolus ad ulciscendos Transalbianos Visurgi descendit & Mindam venit.
Poët. Anonym. Mandam male & cum eo Regino, neccius, quorsum enim Mandam in Hassiam ascendisset Carolus, ut non Mindam descendisse verius sit.

Non ante Carolus facile asperior militem licentius grassari passus ;
quemadmodum & vetus Poëta noster observavit :

Tum sævus ubique furebat

Miles ubique cruor rivis madefecerat arva,

Omibus hisce locis increverat horrida clades.

Vulnera, mors, luctus, clamor, fuga, flamma, rapina

Omnia complebant, donec compefecit altis

Albia gurgitibus procedere longius arma.

Obotriti
Francis
confœ-
derati.
Auctor.
vita Caroli.
Saxonum
clades à
Thrafi-
cone &
Eberwi-
no illata.

Ratus nimirum Carolus non prius hanc gentem, perinde ut Westfa-
los, edomari posse, quàm vel in solitudinem rede-gisset, vel per extre-
ma calamitatum ad obsequium adduxisset. Nec tamen his fracti
Aquilonares Saxones ad arma convolant, bellumque non in Caro-
lum, sed Abotritos convertunt. Quippe Abotriti, qui Mecklenbur-
genses post dicti, jam ab annis pluribus, ut supra relatum, Francis
confœderati erant, fidi-que semper Carolo manserant. Et Thrasico
eorum Dux, vir bello egregius, unaque Eberwinus Caroli legatus,
qui Thrasiconi aderat, haud segnes Saxonibus occurrunt: compo-
sitisque in ordines Abotritorum copijs, Thrasico sinistrum Cornu,
Eberwinus dextrum ducit in hostem: mox atrox cœptum prælium
Abotritis prosperum, quo ad primum congressum quatuor millia
Saxonum cœsa, ceteri in fugam acti, & in ipsa fuga haud minori suo-
rum jactura obtriti sunt. Hac clade ceteri Saxonum populi perculsi
supplices ad Carolum veniunt, pacem precantur, imperataque se fa-
cturos pollicentur. Et Rex, qui clementiæ famâ magis quàm severi-
tatis Barbaros tractari volebat, obsides ab eis accepit, & ad pacis fœ-
dera admisit, ratus hanc Borealem Saxonum gentem, haud secus
quàm ceteros Ostfalos & Westfalos, post clades suas in fide mansu-
ram. Quocirca cum maxima exercitus parte Saxonia excedens per
Visurgim ac Rhenum se Aquisgranum recepit ad legatos audiendos,
quos Irene Augusta Constantinopoli miserat, fœmina, quæ post
exutum purpurâ, orbatumque oculis filium Constantinum, impe-
rium resumpserat. Excepti & legati Alphonfi Galletiæ & Asturiæ Re-
gis, qui expugnatâ Ulyssipone, ejeçtisque Mauris, septem captivos
Mauros, totidem mulos & loricas, aliaque regia ad Carolum mune-
ra deferebant. Nec enim aliter fulgentissimi hi duo Reges, Alphon-
sus castus & Carolus M. quàm fraterno semper amore honoreque
se complexi sunt, & idem utriusque labor, in debellandis Barbaris &
Christianorum hostibus.

An. Chri-
sti 799.
Regni
Franc. 32.
Longo-
bard. 26.
Belli Sax-
onici 28.

Inter hæc Carolus Aquisgrani hibernando Natalem Christi &
Pascha celebrat, Saxonis cum primis rebus intentus, nec enim om-
nium suorum operum quicquam impensius; nec omni bellorum
cura quicquam gloriosius habuit, quàm pro voto Saxoniam Chri-
sto submittere; cetera bella filijs ac Ducibus reliquit, hoc sibi cum
Carolo

Carolus filio hæredæ Franciæ sumpsit. Sed annus hic Seculi hujus nonagesimus nonus nefando scelere, & funesto Ecclesiæ casu, multum obturbavit Caroli consilia atque arma, quo minus Saxonico bello citius finem imponeret. Quippe Leo III. Sanctissimus Pontifex, Hadriano in divinis suffectus, per ultimum nefas, dum septimo Cal. Maij Romæ pro sacri muneris functione procedit cum Clero & populo in publicum Litanias peracturus, à submissis ab Adriani nepotibus affinibusque armatis intercipitur, prostratusque in terram, & pluribus inflictis plagis sauciatur. Ubi nec stetit scelus; paulò enim post eruuntur Pontifici oculi, & lingua abscinditur; itaque suo volutatus in sanguine trahitur ad vicinum cœnobium, & semivivus ad altare deponitur, inde noctu in alterius cœnobij carcerem abreptus. Sed adfuit mox Deus, & Pontifici oculos linguamque reddit: quemque cæcum ac mutum & vix spirantem reliquerant sacrilegi, recipiunt amici, omni sensu membrorumque usu integrum: tanto obstupescendo magis prodigio, quanto facinus fuerat immanius. Aderant tum Romæ Caroli Legati ad S. Petrum, interque eos Wiradus Abbas, quorum ope fultus Pontifex respirare cœpit. Advolat subinde famâ excitus Winigisus Spoletanus Dux cum militari manu, & Pontificem periculis extractum Româ secum Spoletum ducit, dum Carolus de re patrata edoceretur, quid Pontifice fieri vellet. Ille rei indignitate commotus dum dolorem & vindictam secum versat, consultum habuit Pontificem ad se in Germaniam invitare, tam avidus restitutum sibi divinitus videre Pontificem, quàm coram audire narrantem facti atrocitatem. Et Pontifex postquam Româ digressus, concurrere ad eum ex omnibus Italiæ urbibus proceres, Episcopi, & Sacerdotes, visuri Pontificem tanto prodigio sibi redditum. Quare & multi Cardinales & Episcopi eum in Germaniam comitati deduxerunt ad Carolum Regem. Interim quia & tempus anni, & res Saxonum poscebant, Carolus Aquisgrano cum exercitu movit ad Rhenum, publicumque in vico Lippenheim, ubi postea Wesalia urbs assurrexit ad Luppia & Rheni confluentes, procerum & populi conventum habuit, quo de Regni securitate, & bello Saxonico est actum; interque cetera Hildebaldus Colonienſium Episcopus & Ascharius comes Pontifici obviam missi, qui venientem honorificentissimè exceptum ad se deducerent. Solutis comitijs, exercitus Rhena transmissus; ipse cum Carolo & Pipino filijs Paderbornam contendit, ubi explicatis castris statuit præstolari Pontificis adventum, loco inter Saxones celebriore & opportuno; quo tot populi conventus habitus, tot Regum & Principum legationes auditæ; quique ipsam Saxoniam fontium amœnitate, fertilitate soli, & cultu incolarum hospitiorumque quàm maximè conspiciendam exhiberet. Nam ex quo Paderborna Christianam religionem amplexa, citò barbariem exuit,

ac præ

Anast.
Bibliorb.
Poeta Anonym.

Leonis
Pont. funestus casus obturbabat curas belli Saxonici.

Carolus ad Lippenheim publicum conventum agit.

Carolus transmissus Rheno Paderbornam accedit.

Bollandus
in ann. ad
vitam
S. Ludgeri
fs. 4.

Carolus
castra Pa-
derbornæ
explicat.

Regino.
Meibomig.
Bardevici
Caroli fi-
lius con-
ventum
agit.

Leo Pon-
tifex Co-
loniam &
in templum

S. Severi-
ni inivit.

Surius 23.

Ottob. ex
vetsso co-
dice de tras-
lat. D. Seve-
verini.

Anastasin
Biblioth.

A Carolo
M. Pader-
bornæ
excipitur.

ac præ ceteris Saxonie oppidis, incolis & ædibus, & omni urbanita-
te excoli cœpit, uti ab his eam vetus Poëta noster commendat.
Quamquam haud dubitem, quin ex eo itinere, ab Ostio Luppiae Pa-
derbornam instituto, medium inter hæc locum Mimigardevordiam
adierit, filijsque ostenderit erectam istic dotatamque à se Episcopi
sedem, cui jam D. Ludgerum, virum sanctitate conspicuum, impo-
suerat; si non & ipse D. Ludgerus Carolo itineris comes accessit,
quod anno illo præsens suis quatuor donationum tabulas Werthi-
nensi cœnobio consignavit. At nemo tanto hospite lætior, quam
Hathumarus Paderbornensium Episcopus, qui obviam cum Clero
progressus adventantem Carolum honorificè excepit. Rex etsi cir-
cumpositis Paderbornæ castris Pontificis adventum unicè opperire-
tur, nihil interim de belli Saxonici cura remittens, Carolum filium
cum parte exercitus misit ad Albi, ob negotia quædam cum Abo-
tritis & Wilsis pertractanda, & Saxones Aquilonares in fidem recipi-
endos, qui Francorum superioris anni armis obtriti Bardegai (quo
Bardewicum notant) ultro convenerant, tractaturi cum Carolo de
pace. Eò Carolus filius venit; res verò istic ab eo gestas nemo scri-
ptorum prodidit. Inter hæc Leo Pontifex superatis Alpibus in Ger-
maniam descenderat, ubi Norimbergam delatus, intellexit Carolum
in Saxoniam movisse; recta igitur Coloniam iter instituit. Quà in
urbe nihil antiquius habuit, quam D. Severini basilicam invisere;
cumque Comites itineris admirarentur, cur præter morem deflecte-
ret in via ad Ecclesiam illam, & tam prolixis se precibus Divo com-
mendarer, respondit, *defensor hujus loci domi est, ideo non ausus fui præte-
riri in salutatum*; quo Pontificis dicto Colonienfes exinde impensius
D. sepulchrum venerati. Inde Pontifex Saxoniam ingressus Pader-
bornam accelerat; cui Carolus M. primò obviam misit Hildebal-
dum Coloniensem Archiepiscopum, quem titulo Sacellani in co-
mitatu sibi adjunctum habebat: additus Hildebaldo Ascharius Co-
mes, qui venientem Pontificem exciperent, & ad se Paderbornam
deducerent. Enim verò nihil à Carolo, sedis Apostolicæ & Pontifi-
cum Romanorum observantissimo, intermissum, quo Vicarium
Christi & Petri successorem quanto par erat cultu & reverentia exci-
peret: nihil etiam Paderborna Saxoniaque ad hunc usque diem vi-
dit illustrius, quam apud se suprema illa Ecclesiæ capita in mutuum
venire amplexum, suoque se primùm hospitio dignari, quos orbis
Christianus suis votis ambibat, in tanto majestatis congressu. Et Ca-
rolus, ubi propius adesse Pontificem didicit, ex castris Pipinum fili-
um proregem Italiae cum legionibus, & magno præfectorum mili-
tarium comitatu, Leoni obviam misit. Postquam in mutuum venē-
re conspectum, miles omnis, qui cum Pipino in ordinem composi-
tus stabat, accepta Pontificis benedictione, se tertium humi ante su-
preum

premiū Sacerdotem sternit ; idem , quæ aderat , Christianorum turba fecit. Tum Pipinus salutatum progressus Pontificem deducit ad castra, ubi Carolus sublimis regio in throno considebat, præstolans accessum Pontificis : circum Regem Duces, Comites & proceres, aulæque ministri auro atque armis corusci. Utrunque in ipsa camporum planitie, qua Pontifex processurus erat, omnis regius exercitus in legiones & signa distributus armatusque conspiciebatur, lituis & tubis intersonantibus. Simul & clerus castrensis, quod Pontificem hic honor spectaret, visus per choros suos stare sacerdotali amictu, crucis signis ac vexillis sacris præfulgidus. Adventante Pontifice, & prolata cum signo crucis manu Sacerdotalem precationem tertium impertiente, rursus exercitus omnis ac populus in genua procubuit. Occurrit mox Carolus venerabundus, interque lachrymas se complexi Rex & Pontifex post mutuas gratulationes procedunt, Pontifice hymnum angelicum, Gloria in excelsis Deo, ordiente, quem cleri chorus plenis lætisque vocibus excepit. Ita Paderbornam ritu magis sacro supplicem in modum quam profano nostrorum temporum plausu ingressi, primum ad Ecclesiam, quam Hathumarus novam cœperat, constructam jam eâ parte, quæ post in cryptam versa est, accedunt. Ante fores excepti sunt ab Hathumaro Episcopo & clero urbico, inductique ad intimam aram, ad quam & Pontifex sacrificiali habitu indutus solemne Missæ sacrificium peregit. Finitis divinis, Carolus Pontificem ad regale epulum deduxit, Leonemque casum & prodigium enarrantem non sine stupore & veneratione audivit. Monstrantur hodie dum Paderbornæ ædium loca, in quibus Carolus & Pontifex hospitia habuerunt. Multis hæc atque exactè præter Anastasium & Francicorum annalium scriptores vetus quidam Poëta retulit, quem Canisius, à quo in lucem productus est, ipsum Alcuinum censet, celebrem illum D. Ludgeri, multorumque doctorum virorum, magistrum, quem & Patres Concilij Francofurtensis Carolo adesse voluerunt, ut hæc coram inspicere potuerit. Neque Saxo Poëta noster, diversus ab altero, hunc honorificentissimum Leonis & Caroli congressum siluit, & impolito quidem ille versu, sed eò candido magis de Carolo cecinit :

Hathumarus Episcopus Leonem excipit Paderbornæ. Tom. 6. antiqu. lect. à Canisio edit.

Famque propinquantem cum primum noverat, illi

Obvius ipse loco de castrorum memorato

Stipatus multis populorum millibus ibat,

Pontificemque vicem Petri, cui claudere cœlos

Et reserare licet verbo, sedemque tenentem

Suscepit cum magnifico reuerenter honore.

Mansere per aliquot dies Carolus & Leo Pontifex Paderbornæ, interque cetera pietatis monumenta, hic altare S. Stephani consecravit, ut vetustus scriptor translationis D. Liborij memorat, & ex eo

Qq q

auctor

Leo Pon-
tifex Pa-
derbornæ
consecrat
altare.

auctor vitæ Meinweri, Gobelinus & Crantzii; verba auctoris quo-
testatius hæc cognoscantur, adscribam: *Religiosum Caroli et salutare
Christianitatis dilatande studium nobiliter inchoatum, Leo Pontifex Aposto-
licâ auctoritate firmavit, atque in Ecclesia tunc ibidem noviter constructâ
quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias protomartyris Step-
hani, quas secum Româ detulerat, collocavit; fiducialiter id Principi promit-
tens, quod oratorium illud, tanti Martyris patrocinio munitum, non ulterius
passurum foret injuriam, quàm, ipso referente, prius ei contigisse cognovit; ut
videlicet ob incolarum loci perfidiam et odium in religionem Christianam ali-
quoties igni traderetur. Et ob hanc maxime causam easdem reliquias, ibi ro-
gatu Imperatoris recondidit, non sine effectu congruæ fiducia sponsonisque
sue, cum nihil tale postmodum illic perpetratum esse certissimum sit.* At quod

Leonis
Pontificis
vaticiniū.
*Auctor.
vita Mein-
weri.
Crantz. l. 3.
Metrop.
6. 40.*

illud Pontificis vaticinium, fore exinde, ut nunquam incendio pe-
reat Ecclesia hæc? quando bis exinde cum magna urbis parte conflag-
avit, semel anno millesimo Rothario Episcopo, Ottonis III. anno
decimo, ex quo incendio Meinweri Basilicam reparavit. Iterum an-
no M C X X X I. restauratumque est à Bernardo Episcopo. Constat inte-
rim fides Pontificis vaticinio, cum ille non de fortuito igne, sed quem
Barbari exinde nunquam per vim injecturi essent, hæc prolocutus sit.
Quamquam & ipsum oratorium in quo altare consecravimus, quodque
in cryptam transiit, superstructâ post Basilicâ, in hunc usque diem illæ-
sum maneat. Ad Leonis sacra munera & Divorum pignora addidit
Carolus castrum Driburgense, regium prorsus Ecclesiæ Paderbor-
nensis donum, cum subjectis agris, silvis & incolis, uti in Hathumari
Episcopi rebus gestis memorabitur.

Quam-
diu Leo
Pontifex
in Germa-
nia per-
manserit,
& quæ
gesserit.

Hæc Paderbornæ acta. At quamdiu Leo Pontifex permanserit
in Germania apud Carolum, quæve deinde alijs in locis egerit, non
tam explicatè tradita accepimus. Annales Fræcorum brevem Leonis
præsentiam indicare videntur, longiorem alij, quidam etiam in pro-
ximum annum cum Turckio extendunt, ut tot templorum & altari-
um consecrationes à Leone per Germaniam factas confirmet. Ve-
rùm ex his nos expedit Anastasius Bibliothecarius, accuratus præ ce-
teris certusque scriptor. Refert is Leonem Pontificem in pervigilio
D. Andreae Apostoli rediisse Romam, introductumque in urbem om-
nium ordinum gratulatione. Quo conficitur, Leonem per æstivos
menses in Autumnum usque permansisse in Germania; intra quod
tempus, quæ à Leone gesta memorantur, haud incongruè peragi po-
tuerunt: ea nunc ordine prosequamur.

Leo Pon-
tifex Eres-
burgi Sa-
cellum
consec-
rat.

Paderbornâ igitur digressi Rex & Pontifex Eresburgum con-
cessere, nobilem tot expugnationibus & miraculo locum; in quo
Pontifici monstrata genticiæ superstitionis vestigia & prima Christia-
næ religionis per Saxoniam fundamenta. Ibi & Pontifex solenni ritu
ædem sacram, quam Capellam tabulæ vocant, consecravimus: intro-
ductis

ductis jam monachis à D. Benedicti familiâ in subsidium excolenda Saxoniâ. Testes hujus rei publicæ Leonistabulæ, quæ à Baronio ex Regesto Innocentij IV, & tomis conciliorum Colonienſium & Pariſienſium, Binio, Meibomio, Wirtio, Cleinsorgio, alijsque proferuntur.

Leo Servus Servorum Dei Karolo M. Romanorum Imperatori.

Piæ petitioni per omnia congaudentes, quod jubēs annuere non tardamus. Igitur hunc montem Eresburg, quem expugnatum cum tota Saxoniâ Deo obtulisti, et per nos B. Petro consecraſti, liberum ab omni humanâ potestate eſſe, et fratrum inibi ad Christi Servitium adunatorum ditioni tantummodoparere cenſemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni veſtri in vaſoribus aliqua rebellandi fiducia præparetur: ſub anathemate, S. Petri auctoritate, interdiciamus, ne quis unquam bellica in ipſo monte præſidia collocare, aut per te collata prædia, aut decimas circa montem inter duas Saxonicas raſtas quas illuc delegaſti, audeat diripere. Hæc conſervantibus ſit pax à Deo patre, infringentibus excommunicatio, et à Beatorum collegio ſit ſeparatio in æternum. Dat. Eresburg per manus Joannis Bibliothecarij et Cancellarij Eccleſiæ Ramanæ, VIII Kal. Januarij. Anno Domini Leonis tertij quarto, Indictione ſeptima, die dedicationis Capellæ in Eresburg.

Præclarum atque indubitatum diploma; in quo tamen exſcribentium vitio aliquot errores deprehendas, quorum alios alij jam emendavere. Ac Caroli Romanorum Imperatoris nomen in Regis Francorum commutandum, cum eo anno nondum Imperator fuerit. Turpius erratum in eo, quod tabulæ VIII Kal. Januarij exhibeantur conſignatæ à Leone Eresburgi in Saxonia, qui jam ultimo Novembris die, ac feſto S. Andrea Romam reverſus erat, uti ſupra à nobis relatum eſt: menſe Junio aut Julio ea conſignatio facta, quando Leo Pontifex adhuc in Saxonia verſatus. Nec tamen id à Browero alijsque obſervatum: poterat hoc eos indictio ſeptima hic adſcripta docere; quæ cum in annum 799 concurrat, illi novo errore ad marginem addito, convertere in octavam. Et quàm facilis error ex ſimilitudine nominum Junij & Januarij, per prima literarum elementa abruptorum, alterum pro altero menſe obtrudi exſcriptoris incuriâ. Longiùs etiam Gobelinus & Crantzius abducti, qui dedicationem Capellæ Paderbornenſis VII Idus Decemb. à Leone factam volunt; cum Leo Pontifex in Novembri, ac in pervigilio D. Andrea Romam redierit, nec ſimul in Italia & Saxonia per id tempus eſſe potuerit: imo nullam dedicationem Capellæ, ſed Altaris tantum à Leone factam memorat Jdo præbyter, vetus ille ſcriptor translationis D. Liborij; videnturque Gobelinus & Crantzius eam dedicationem Eccleſiæ, quæ abſoluto tandem opere, à Badurado Epifcopo, ut Auctor vitæ Meinwerce perhibet, XIV Kal. Novemb. peracta eſt.

Gobelinus
etat. 6. c. 38.
Crantz. lib.
1. Metrop.
c. 11.

est, perperam transferre ad hæc Hathumari primi Episcopi & Leonis tempora. Et Gobelinus, ut errorem ex errore ferat, scribit Carolum M. cum Leone Pontifice profectum in Italiam advenisse Romam viii Kal. Decemb. cum hoc anno Leo pridie Kal. Decemb. & altero demum anno Carolus viii Kal. Decemb. Romam venerit. Imo si Carolus viii Idus Decemb. interfuit dedicationi Capellæ, Paderbornensis, quomodo viii Kal. Decemb. Romæ esse potuit? Et quæ illa templi Paderbornensis dedicatio, nisi Sacelli aut Cryptæ ab Hathumaro Episcopo constructæ? cum ab eodem Gobelino & Auctore vitæ Meinweri xiv Novemb. Ecclesia Paderbornensis à Badurad Episcopo dedicata memoretur. Sed his omiſſis certiora proſe-

Et altare
Deth-
moldiæ.
*Vita Mein-
weri a-
pud Bro-
werum
num. 80.*

quamur ex Leonis rebus gestis per Saxoniam. Nec enim Pontifex solum Paderbornam & Eresburgum, sed etiam Dethmoldiam deductus à Carolo, ad locum prælij, quo Saxones & Widekindum celebri illa ac cœlesti victoria straverat. Id vel inde asseras, quod Meinwerus Paderbornensis Episcopus lapidem quendam altaris spectabilis magnitudinis à B. Leone Papa consecratum de Ecclesia Thietmali allatum in novo à se constructo Monasterio Abdinckhoviano collocavit, quo cryptæ aram complevit. Eò nunc facile mihi persua-

Ac ædem
sacram in
Sidinghu-
sen.
*Vetussum
MS. ejus
loci.*

deo, quod Rolevingus scripsit, Leonem Pontificem per varia Saxonie loca à Carolo circumductum fuisse; quando & in toparchia Burana Sidinghufanæ Parochiæ templum à Leone consecratum vetusta ejus loci monumenta ac tabulæ, quæ in Burano tabulario servantur, certâ Majorum fide perhibent. Poterat eò invitare Leonem Carolus ad monstrandum Campum Sintfeldicum, postremâ adversus

Leo PP.
Mindam
deduci-
tur.
*Chron. ve-
rus Mind.*

Saxones Westfalos victoria inclutum. Mindam quoque deductum à Carolo Leonem persuadent nobis haud obscure veteres Mindensium fasti ac monumenta, duæ enim istic ædes sacræ monstrantur haud procul ab urbe à Leone consecratæ, altera in villa ad montem Wedekenberg, honori D. Nicolai dedicata (ædes illa montensis Saxonica lingua Berckercken appellata; cui addunt Campanam, quam Leo abs se sacratam reliquerit) Altera ædes Rhemæ supra Mindam ad confluentes Werrhæ & Visurgis, cum istic Carolus ossa Hildegarij Archiepiscopi Colonienſis à Barbaris cœsi ad montem Oversberg honoratiori tumulto inferret; quanquam ea post Coloniam translata in D. Gereonis Basilicam. Verisimile habeo, Carolum non modò loca istic à bellis suis celebria, sed & Episcoporum sedes Pontifici monstrare voluisse; quæ jam loca in oppida, aut grandes vicos, Chri-

Hamelia
ædem sa-
cræm cõ-
secrat.

stianorum frequentia, exulta erant. Quam in rem Hameliam quoque adiisse volunt; quo in loco Bernardus comes & Christina conjux jam Ecclesiam erexerant, quam hoc anno honori D. Bonifacij consecrasse Leonem, auctor est Cleinforgius. Id quod fortè vetustæ illæ literæ lapidi apud Hamelenses incisæ, & anno Dom. dccc nota-

ta in-

re indicare videntur; quando in uno tantum anno inscriptio aberravit, quod priori, de quo hic agimus, ex praesentia Leonis adscribendum fuerat. Utrumne Carolus à Visurgi Leonem deduxerit Osnabrugum ad Hasam fluvium, & primam illam totius Saxoniae Episcopi sedem monstrarit; id licet magnopere suspicer, quia tamen ex certis monumentorum vestigijs compertum non habeo, asserere non ausim. Celebres certè tum Episcopi, tam Wiho Osnaburgi, quàm Mindæ Hercumbertus, Carolo perquam familiares. Quàm multa ex illa rerum gestarum multitudine desideramus, quæ nunc ex obscuris tantum indicijs se offerunt? nec minus incongrua conjectura, Carolum in reditu ad Rhenum cum Leone Mimigardevordiam, ad monstrandam ejus Episcopi sedem, deflexisse; ut, quemadmodum Paderbornensem Episcopatum auctoritate apostolicâ coram à Leone (quod vetustus scriptor translationis D. Liborij perhibet) approbatum viderat; ita ceteros quoque Episcopatus confirmatos acciperet: eorumque Episcopatum, quos Adriano Pontifice per Saxoniam condiderat, coram ipse Leo Pontifex possessionem adiret. Eò ipsa Leonis verba ex diplomate Eresburgensi refero, quibus praesentem Carolum alloquitur, eum non modò montem Eresburgensem cum amplissimis terrarum possessionibus, sed & totam Saxoniam Deo obtulisse; ut vel hinc hæreticorum scriptores obtrectare desinant, si legant ex debellatâ oblatâque Deo & S. Petro Saxoniam tam ampla cum jurisdictione possessiones Episcopis obvenisse; quando Chytræus etiam syncerior ex adversa religione scriptor fate-
Chytr. in
Prolog.
tur, Saxoniam majori ex parte in Episcoporum dioceses à Carolo M. esse divisam.

Non hic prætermisero, quod ex perlustrata Occidentali Saxoniam Visurgim inter & Rhenum Carolus cum Leone referatur Sigeburgum processisse; quo in oppido ad confluentes Ruræ & Lennæ Leo solenni ritu consecravit Ecclesiam Virgini Matri & D. Petro dicatam. Addunt nonnulli, locum sacrum in visentibus à Pontifice
Westhufius
in Chron.
Trem. Stan-
gef.
noxarum condonationes magnâ indulgentiâ datas; perinde ut Paderbornæ factum memorat Gobelinus. Quæ uti hoc loco nec refellam, nec contentè affirmare velim; da veriùs asseram Ecclesiam hanc suam primam dedicationem ad Leonem referre, atq; inde magnâ supplicum frequentiam cultam: reperta istic posterioribus temporibus areâ laminâ super ostium Sacrarj, quæ hæc ad Carolum & Leonem referat.

Peraetis hisce, alijsque consecrationibus (de quibus Colonien-
Leo Pon-
tifex à Ca-
rolo ho-
norificè
dimissus
Romam
misit; redit.
sium ac Tungrensi scriptores) Leo Pontifex haud diu in Germaniam per Autumnum hujus anni substitit. Quippe Carolus, auditis, qui à sacrilegis ad se missi fuerant accusatum Pontificem, damnatisque falsis eorum criminationibus, Leonem honorificè Romam remisit; redit.

misit; addiditque quæsitores & vindices in eos, à quibus violentæ manus Pontifici injectæ, quique Pontificem cum auctoritate in sedem reponerent; quos inter Hildebaldus Colonienſis, & Arno Salisburgenſis Archiepiſcopus, quinque præterea Epifcopi, & tres Comites. Juvat in hanc rem audire Anaſtaſium Bibliothecarium reditum ejus Romanum enarrantem: *Dum apud prædictum clementiſſimum magnum Regem præſatus Pontifex cum magno et condecenti honore degeret, ex omni parte tam Archiepiſcopis, quàm Epifcopis, et ceteris Sacerdotibus venientibus, unâ cum filio ejusdem piſſimi magni Regis, omnibusque eximijs Francis, Deo prævio, illum remeantem in ſuam Apoſtolicam ſedem honorificè cum nimio (ut decuit) remiſerunt honore: qui per unamquamque civitatem, tanquam ipſum ſuſcipientes Apoſtolum, uſque Romam deduxerunt. Quum Romani præ nimio gaudio ſuum recipientes Paſtorem, omnes generaliter in vigilijs beati Andreæ Apoſtoli tam proceres Clericorum, cum omnibus Clericis, quàmque Optimates et Senatus, cunctaque militia et univerſus populus Romanus cum Sanctimonialibus, et Diaconiſſis, et nobilibus matronis, cum univerſis feminis, ſimuletiam et cuncta ſchola peregrinorum, videlicet Francorum, Friſonum, Saxonum atq; Longobardorum, ſimul omnes connexi ad pontem Milvium cum ſignis et bandis et canticis ſpiritualibus ſuſceperunt, et in Eccleſiam beati Petri Apoſtoli cum deduxerunt, ubi et Miſſarum ſolemnia celebravit.*

Scholæ
Saxonum
Romæ.

Baronius ad
an. 804. n. 9.

Carolus
Aquiſgrani
hibernat.
Vita Car.
apud Pithæ.
Ann. Fræc.
Regno.
Geroldus
Comes in
pugna
contra

Hic ut ego cetera prætermittam, id animum adverti velim, per hæc Hadriani & Leonis Pontificis tempora Friſonum Saxonumque Colonias Romam eſſe traduſtas. Locus Saxonibus datus prope Baſilicam D. Petri, qui ob id Saxonum vicus appellatus, hodie dum Saxiæ nomen ex illa Saxonum coloniâ retinet; conſpiciturque nunc iſtic celebre illud Xenodochium S. Spiritus in Saxiâ. Et quid tum aliud hæc Colonia Saxonum, quàm ſeminarium quoddam juventutis Saxonicæ? ad quod Carolus obſides juvenes, ac ceteri Saxones filios ſuos tranſmiſere, Chriſtianis moribus & literis imbuendos; qui deinde in omni diſciplinæ genere exculti eam religionem referrent in Saxoniam, quam Romæ didicerant; haud ſecus quàm Gregorius XIII. Pontifex celeberrimum illud collegium Germanorum inſtituit dotavitque Romæ, ex quo poſtea tot præclaros doctosque viros produxit in Germaniam, adverſus hæreſes noſtræ ætatis depugnantes. Sed ad Carolum regrediamur. Hic poſtquam Leonem Pontificem honorificentiffimè per Legatos ſuos deduxerat in viam, Aquiſgranum ſeceſſit ad hiberna, multis per id tempus legationibus audiendis intentus, quæ tanquam ad Monarcham Europæ convenerant. Trifti ſubinde nuncio idem Carolus percuſus eſt ex Hunnorum defectione, & collato cum iſdem prælio, quo Geroldus Comes, Hildegardis conjugis frater ac Bojariæ præfectus cecidit, vir tam militiâ, quàm religione in Deum celebris, ideoque Carolo in primis carus.

Interem-

Interempti corpus à Saxonibus nostris, qui praelio illi Hunnico inter-
fuerunt, ex acie relatum, & in Augiæ deinde coenobio humatum est.
Qua sanctitatis fama jam vivus erat commendatus, ea & post obi-
tum inclaruit, postquam Wetinus Monachus cælitus edoctus, cum
Martyrum laureâ decoratum ex bello, quo pro Christi religione for-
titer pugnando occubuerat. Ejus tumulo hi versus inscripti:

*Oppetit sævis Septembribus ense Calendis,
Sideribusque animam dedit: artus Saxo fidelis
Abstulit, huc retulit, dignoq; hic claudit honore.*

Hunnos
occum-
bit.
Walafri-
dus
Abbas Au-
gustin.
M. Vellerus
lib 6. Boico.
Paderbornæ
Bav. S.
Regno.

Haud mirum, tam fidos illi fuisse Saxones, quos ille singulari Christi
amore complexus jam Christo adjunxerat. Neque in hanc rem de-
fuit ejus viri monumenta Paderbornæ apud nos. Enimvero ut Chri-
stianam religionem hisce in oris per initia belli Saxonici cum Caro-
lo firmaret, sacellum D. Virgini consecratum erexit dotavitque, in
quo auctis Christianorum sacris cœtus colligerentur. Tam ille per-
cupidus Saxonum gentem ad Christi fidem perducendi. Ac fortè
hæc prima Paderbornæ ædes sacra ante Carolinam. Sacello huic
Geroldino haud procul adstruxit opere Græcanico postea Meinwer-
cus ædem D. Bartholomæi, quæ hodie dum superest. Geroldina eti-
am nunc conspicitur in cryptæ modum ante ingressum ædis Bar-
tholomæi, ex adverso protensa, & fornice humilique opere constru-
cta: vetustissimum Paderbornæ ex Caroli ævo monumentum, quâ-
vis ex ignorantia vetustatis multum à posteris neglectum. Diversus
verò hic Geroldus ex militia Caroli M. ab eo Geroldo, qui Corbejæ
ad Visurgim conditus, sepulchro hoc posteritatis monumentum in-
signi caractere lapidi Romano inscriptum reliquit.

Geroldus
Pader-
bornæ æ-
dem sa-
cræm cō-
struxit.
Auctor.
vita M. in-
versis.
Brouwer
in notis.

*Inclutus est istic positus Levita Geroldus,
Quondam regali clarus in obsequio.
Sed servare Deo malens, hic quidquid habebat,
Secum præsentem contulit Ecclesiæ.
Cujus doctrinis gaudet, donisque refulget,
Pro quo Christe jugem confer ei requiem.*

Ad Geroldi jacturam accessit mox aliud nuntium, de morte Henri-
ci Ducis allatum. Multis is prælijs victorijsque adversus Hunnos
clarus redibat in provinciam, cum ad Tarsaticam Liburniæ civita-
tem, oppidanorum insidijs circumventus, perfidè interimitur. Adeo
egregij Duces, belloque invicti heroës, victimæ sæpe cadunt perfidi-
orum dolis. Ac nihil Carolo ad dolorem gravius accidere pote-
rat, cui boni Ecclesiæ præfules, & præstantes militiæ duces æquo
semper in pretio suere. Sed tristibus mox læta successere nuntia.
Quippe sub id tempus advenit Aquisgranum Wido Comes, ac præ-
fectus Britannici littoris, victorque post debellatos à se ejus provin-
ciæ Duces, subactamque totam Britanniam; quod hætenus con-
cessum

Henrici
Ducis ex
insidijs
mors.

Carolus
M. reli-
quias ac-
cipit à Pa-
triarcha
Hieroso-
lymitano.

cessum non fuerat. Arma hic rebellium, qui se dederant, inscriptis singulorum nominibus ad Carolum detulit. Allata & signa sunt, quæ occisis in Balearibus insulis Maurorum prædonibus detraxerant Franci. Accessit & Azan Saracenorum regulus, clavesque Osæ urbis in Hispania Carolo cum multis muneribus obtulit. Demum post Jrenæ Augustæ Legatos advenit monachus, à Patriarcha Hierosolymitano missus ad Carolum, à quo multa sacrorum munera tam ex Christi quàm Divorum Lipsanis ex Oriente ad Carolum delata, quibus Rex basilicam Aquilgranensem mirificè dotavit. Ejusmodi multa sacra pignora per id tempus ex Palæstina ad Carolum missa sunt; inter quæ spina de coronâ Christi, clavus quo cruci affixus pendit, aspectabile ejusdem crucis fragmentum; linteum præterea, quo in supplicio crucis obtectus, panni, quibus in cunis obvolutus, indusium virginei partûs, brachium D. Simeonis, velum quo cruentum Joannis Baptistæ corpus involutum fuit, cingulum Christi servatoris Constantini M. anulo obsignatum. Celebriora hæc pignora, ut minora prætereantur; quæ cum miro quodam pietatis sensu ac veneratione Constantinopoli, Hierosolymis, atque ex totâ Palæstinâ quàm religiosissimè conquireret Carolus; nihil quoque illi se Carolo gratius donare credebant; quo tanti per Europam Monarchæ patrocinium, fatiscente jam eorum Ecclesiâ & Imperio, demererentur. Ex quo Caroli studio ac religione facillè etiam intelligent, quàm disparem modò colant novarum religionum artifices, quibus illa ludibrio sunt, quæ Carolus in summâ veneratione, haud secus quàm prisca antè Majorum pietas habuit. Sed altiori cœlitum consilio factoque hæc agebantur; migrantibus enim Christi & Divorum pignoribus (perinde ut in Saxonia sæpe ad ingressum hæresis compertum est) ipsa quoque religio, quæ rite colebatur, è Palæstina & Orientalium provincijs primò ad ingressum hæresis, deinde ad Saracenorum prævalentia arma præfago quodam ire divinæ & calamitatum indicio in Occidentem emigrare cepit. Tanquam corpora & ossa nollent inter eos quiescere, quorum impietatem mortui haud minus detestantur, quàm vivi facturi fuissent. Ex his ad Carolum delatis Sanctorum Lipsanis, brachium D. Simeonis, quo Christum aliquando complexus infantem, in Westfaliam transportatum; eodemq; Caroli dono Leisbornensi cænobio haud multò post obtigit, quo ipsum Cœnobium Virginum ad ipsum Carolum conditorum se refert.

Carolus
vicissim
multa
dona
mittit
Hieroso-
lymam.

Rex audito Patriarchæ Hierosolymitani Legato, remissoque in Palæstinam, profectionis comitem illi adjunxit Zachariam presbyterum, virum gravem & eruditum, per quem multum auri & argenti, multaque regia dona ad Christi sepulchrum, ac cetera veneranda Palæstinæ loca transmisit; quin & more Majorum per Regni Provincias

cias ulteriora donaturus, pecuniam colligi iussit, quâ collapsa Hierosolymis templa instaurarentur. Ipse per hæc Aquisgrani in Palatio versatus, Christi natalitia hyememque exegit.

Carolus jam per res ab eo mirificè gestas ad annum Christiani nominis octingentesimū deduximus; eò nunc, hoc absoluto, lætioribus auspitijs ad novum properabimus seculum, quocum Carolus ex Rege Francorum primum Occidentis Imperatorem, auctas firmatasque Episcoporum sedes, prolatam ultra Albim Christianam religionem, ac debellatam tandem Saxoniam, ultra quàm hactenus ulli Cæsaris aut Francorum Regum concessum, enarraturi sumus. Multa hactenus atque ardua Rex bella gessit, eaque in singulos prope annos continuata; sed nullum ille vel studio militari contentius, vel animo bellandi generosius, vel constantiâ vincendi pertinacius unquam suscepit, quàm Saxonicum; cui Imperator ad supremos usque vitæ dies sine intermissione pugnando inhæsit, ætate licet jam & senio præfractus. Cetera bella filijs & Ducibus plerumque commissa; hoc ipse Rex, hoc Imperator suâ præsentia, suisque auspicijs tanquam palmare, & sacrum pro Christi religione ampliandâ gerendum sumpsit. Nec aliam hujus rei causam, hortamentumque potentius, habuit religiosissimus Princeps, quàm quòd ex eo bello pulcherrimum sibi laboris præmium reponeret; intelligeretque non alio mortalium opere se quicquam Deo gratius, aut munere Imperatorio dignius facturum, quàm si Saxoniam, pro sanctissimo voto suo ad aram D. Petri Romæ concepto, armis subactam, partamque Christo, quàm latissimè posset, Romanæ veræque Ecclesiæ aggregaret. Confici quidem id bellum citius poterat, nisi simul cum Danis Nortmannisque: cum Sclavis, Wilsis, Sorabis, ceterisque interioris Germaniæ barbaris gentibus, quas Saxones in societatem armorum attraxerant, decertandum fuisset: nec alia etiam exterorum bella (quæ ob id inspersimus) motusque intestini, Regni Francici toties felicem armorum cursum inturbassent. Ac superiori quidem anno omni bellico apparatu Ostfalos & Aquilonares Saxonie populos perdomare statuerat, cum præter omnem expectationem in ipsâ urbe Romanâ Pontificem ejecere profugum ad Carolum Regem, in quo audiendo juvandoque ea expeditio multum impedita fuit. Accessere novi hostes Nortmanni, qui piraticis litibus Oceani Gallici infestabant; metusque erat, ne barbara gens, quæ terra non audebat congregi cum Carolo, mari Galliam divexaret, factaque exscensione, novam belli sedem intra Francici Regni fines caperet. Danici generis populus Nortmanni, ceterique, qui trans Daniam degunt; quos inter censent, qui Norwegiam & Scandiam, extremasque illas Septentrionis insulas incolunt. Gens inde ab hac Caroli ætate fatalis, Ludovici Pij ac ceterorum Francorum Regum ac Cæsaris temporibus, ingentes clades Frisiæ, Scotiæ, Galliæ, Germaniæque intulit. At Carolus tanquam Aquilonarem hanc tempestatem jam præfagiret præverteretque, maturè Aquisgrano, mense

R I E

Martio,

An. Christi 800.
Regni Franc. 33.
Longob. 27.
Belli Saxonic. 29.

Causa producta in tot annos belli Saxonici trans Albim. Nortmanni Piraticâ Gallias infestant. Ann. Franc. Adelm. Astron. Vita Caroli. Regino. Adam. Brem. Nortmanni fatalis Christianæ religioni populus.

Caroli vi-
gilantia
in Nort-
mannis
averten-
dis.

Carolus
M. Turo-
nes profi-
ciscitur ad
sepulchrū
D. Marti-
ni.
Luidgar-
dis III cō-
iux mori-
tur.

Carolus
conventū
Mogun-
tiæ agit.
*Henric. de
Hervord.
Ann. Mind.
Cleinfor.*

Pontificē
ab Impe-
ratore de-
fenden-
dum Al-
cuini ju-
diciū.

Martio, ex hibernis progressus cum exercitu ad Gallici Oceani littora acceleravit, portus præstruxit, urbes & castella præfidijs firmavit, classemq; præterea adornavit, quæ procul ab oris maritimis prædatorias illas ac piraticas excursiones arceret. quâ vigilantia concordiaq; sine potes Caroli ac Francorum Reges prævertissent malis, nunquam barbara illa gens tot spolijs, incendijs ac cædibus Austrasiam & Franciam funestasset. Sed post Carolum non alij Caroli M. Et ipse postquam in præsens magno rerum provisu omnia istuc in tuto collocasset, Pascha apud S. Richarium in Centulensi Abbatiâ celebravit. Inde littus maris circumlegens Rotomagum venit, ac Sequana amne transmissa, Turones ad S. Martini tumultum religionis causâ profectus est; ubi per dies aliquot moratus, propter ingravescentem Luidgardæ tertiæ conjugis in valetudinem; quâ illic pridie Nonas Junij amissâ & humatâ, Aquisgranum redijt, ad res Germaniæ Saxoniarq; curandas, priusquam iter Romanum ingrederetur. Quam in rem publica pro more Comitum indixit Moguntia, quæ sub initium mensis Augusti magno Episcoporum & procerum congressu eâ in urbe habuit. Ricolphum tum Moguntinum Archiepiscopum Carolo per carum familiaremq; constat fuisse; qui præterea Episcoporum convenerint, aut quid conventu illo agitatum sit, vetustas abdidit: Haud tamen dubium, quin de itinere Romano, quod Leonis Pontificis causâ constitutum habebat, ac de Saxonia in quiete continendâ sit actum: belli administratione per absentiam suam penes Carolum filium & Duces relictâ; quando Saxonum genti nondum ad Albim quietæ nihil frequentius fuit, quàm per absentiam Caroli rebellare. Reperio nostratum quosdam scriptores, qui priusquam Carolus moveret in Italiam, in Westfaliam descendisse volunt, ac Mindæ ad Visurgim procerum populique Saxonici conventum habuisse, in quo tam minis quam promissis Saxonum animos in omnem partem versarit, ne quid per absentiam suam turbarent. Verum nihil hac super re proditum in Francorum annalibus; ac perquam vereor ut Mindam nobis pro Moguntia obtrudant, quâ in urbe conventum hunc memoravimus; quo soluto, uti Francorum annales perhibent, iter Romanum ingredi statuit cum optimatibus Regni & exercitus robore, ad Leonem Pontificem in libertatem sedis Apostolicæ adversus factiosos Romanos afferendum. Id cum omnium majorum, ac Pipini patris, tum ante omnes Francorum Reges Caroli cum primis singulare studium & observantia erga Vicarium Christi & Petri successorem semper fuit. Quâ in re probavit magnopere consilium Alcuini magistri sui, hortantis, ut, sepositis omnibus Regni bellis, festinaret ad Pontificem vindicandum; eò consultus in epistola scripserat ad Carolum, levius esse pedes dolere quàm caput, ac nullam unquam supremi in Ecclesia capitis servandi curam à defensore Ecclesiæ intermittendam esse. Igitur omisso bello Saxonico, festinatisque ex Germania itineribus Ravennam venit; ubi non nisi per septem dies commo-

commoratus Pipinum filium cum exercitu in Beneventanos ire jubet, ne urbi Romanæ vel suspicioni vel oneri esset; ipse cum aulico comitatu Romam petit, cui Pontifex Nomentum duodecimo ab urbe lapide occurrit, venientemque summo cum honore excepit. Ibi post mutuas gratulationes unâ ad mensam accumbunt, Carolo Nomenti pernoctante, Pontifex ad Romanæ urbis apparatus redit, alteraque die, quæ viii. erat ante Calend. Decemb. missis obviam Romanæ urbis vexillis, dispositisque per viam civium & peregrinorum turmis, ipse haud dissimili, quàm Hadrianus olim honore fecerat, cum Episcopis & Clero ante Basilicam D. Petri Carolum effusis omnium gaudijs excepit, interque festas cantantium voces ad aram intimam perduxit. Tum postquam septimo die Rex in concione causas sui adventus explicasset, in Antistitum synodo accusatio Leonis proposita est; quod sacrilegi, qui virum sanctum violaverant, multa excusandi criminis gratiâ, detulerant ad Carolum; verum nullo accusatorum ob conscientiam falsi comparente, cum tota synodus contestaretur Apostolicam sedem more majorum à nullo judicari, ipsumque Leonem sui arbitrum fore, Leo ambonem conscendit, ex Evangelij librum manu tenens, jure jurando professus est immunem se esse ab omnibus ijs flagitijs, quorum falsò postularetur; quâ etiam ratione Pelagius Pontifex olim se expiasse memoratur. Ad quæ unâ omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Optimatum Francorum & Romanorum, qui unâ cum Carolo convenerant, totiusque cleri & populi voce Pontificis innocentia comprobata est. His peractis, Leo in sedem & honorem restitutus, haud multò post novum aliquid, & planè inexpectatum, habito prius consilio suorum, executus est. Enimvero ipso sanctissimo Natalis die, in Vaticanâ S. Petri Ecclesia, chlamydem Augustalem, & coronam auream & pretiosissimam, quam de industria comparaverat, Carolo imposuit, Imperatoremque Occidentis renunciavit; quo facto, populus universus ter voce acclamavit: *Carolo Augusto, à Deo Coronato, Magno et * Pacifico Imperatori Romanorum vita et victoria.* Popolari inde acclamatione ad silentium compositâ, Pontifex Carolum Imperatorem, & Pipinum filium Italiæ Regem, oleo sacro perunxit. Carolus exinde Patricij nomine abdicato, Imperatoris & Augusti sumpsit; quanquam nec consulis nomen aspernatus. Summus ille mortalium honor erat in Augusti majestate, qui tamen minimè à Carolo quæsitus. Quippe Eginardus, qui Carolo à secretis erat, palam scripsit, dixisse Carolum, se eo die, quantumvis maxima celebritate solemnitas esset, ab futurum fuisse à templo, si Pontificis mentem antè præscire licuisset. Quo testimonio facilè absolvas Carolum à suspitione affectati imperij; secus quàm Sigonius censuit, levi argumento inductus, quod in donationum quibusdam tabulis scripserit,

Carolus
quartò
Romam
proficiscitur.

Ann. Franc.
Anast.
Biblioth.
in Leone
Regino alijs
que Baron.

Carolus à
Leone
Pontifice
Imperator
coronatur.

* Sigon.
Pissima.

Sigon. ad
edictum
Longobardorum.

Reineccius
in Poët.
Anonym.

Status re-
rum qui
Occiden-
ti polle-
bat Impe-
ratorem.

Caroli
potentia
& merita
ad Impe-
ratoriam
dignita-
tem.

scripserit, si quid Ecclesijs largiretur, credere se id sibi ad Augustalis excellentiæ culmen profuturum; quibus tamen haud aliud significare visus est, quàm sperare se, hoc dignum esse regiæ maiestatis, æternæque mercedis opus. Sed longè maiorem calumniam imponunt hæreticorum scriptores, qui hanc translationem Imperij ad Carolum & Francos obtreçant, tantæque scriptionis acerbitate condemnant, tanquam vel Ecclesia illa tempestate nullo defensore & patrono indigeret, vel in Carolo id merita non postulârint, vel in Pontifice auctoritas illa non fuerit, quod ceteri scriptores divino prorsus consilio factum agnoscunt. Fuere ante Carolum Orientis & Occidentis Imperatores; & jam dudum Constantini Magni, Theodosij, ac ceteri Imperij Ecclesiæq; defensores defecerant; ex his postremus Occidentis Imperator Valentinianus III. cum specie aliqua maiestatis, reliqui deinde umbræ ac simulacra Cæsarum, donec cum Momyllo Augustulo & nomen & potestas Occidentis Imperij expiraret, potentia omni ad Francos sensim redactâ. Itaque post trecentos ferme annos in Carolo reddita repositaque in avitam sedem suam Imperij dignitas. Qui interim Orientis fuere Imperatores, ij aut imbelles ignavique, aut Schismatici, aut hæretici, aut tyranni fuere; donec hoc Caroli tempore ad Jrenem Augusti nomen transfiret, mulierque Græcis imperaret, excæcato dejectoque ab imperio Constantino filio. Et jam Orientis Imperium per Saracenos, Turcas, ceterosq; Barbaros usq; eo accisum erat, ut vix regni potentioris nomen sustineret; & quod ab illis Imperatoribus Ecclesiæ auxilium adversus tot infideles, hæreticos & rebelles sperandum? qui seipsos tueri non poterant, imperio indies in augustum contra cto, dum postremum Turcis cederet in spoliū. At in Carolo omnia summa & Imperatore digna; qui religione, prudentia, fortitudine, iustitia, felicitate, meritis in Ecclesiam & magnitudine rerum gestarum inter omnes Europæ principes ac Reges emineret. Ac jam Franciæ Regnum per Galliam, Italiam, Hispaniam, Germaniam, utramque Belgicam & Frisiam ita terrâ marique ampliârat Carolus, ut ad Regis potentiam nomen tantum Imperatoris & Monarchæ desideraretur: ne quid de Saxonia ab eo jam prope domitâ referam, in quâ trans Rhenanæ Germaniæ parte debellandâ à Cajo Julio Cæsare & Augusto tot exinde ad Carolum Cæsares ac Francorum Reges frustra desudârunt. Eò nihil sapientius à Leone Pontifice fieri poterat, quàm in hunc Monarcham transferre Imperium, & labentibus per Orientem rebus Ecclesiæ defensorem pronunciare in Carolo. Et mira sanè divinæ providentiæ ratio, Imperium Romanum, quod cum nascente Christo Augustus firmare per orbem cœperat, id Christi natalitijs Romæ jam tot sæculis extinctum per Occidentem, renasci visum in Carolo, transferrique ad Francos, gentem bellicosissimam atque optimè de Apostolica

Apostolica sede, & Ecclesiâ Christi per Occidentem promeritam; ut vel inde Christianissimi dicerentur eorum Reges, quod in ijs summum præsidium & firmamentum reposuerat Christiana religio. At à Pontifice Romano, inquiunt obtrectatores, id fieri nec decuit nec potuit; imo verò, cum ceteri Principes ac Præsules hanc curam sibi non sumerent, ejuserat, quem Christus in Regno suo universalem Christiani gregis pastorem rectoremque cum eminenti in omnes potestate constituerat, vicarium sui successoremque Petri. Samuel extraordinarius ille Sacerdos, ac munere Pontifex Hebræorum populo primum Regem dedit, idemque regnum haud multò post à Saule in Davidem transtulit. Eadem Regum transmutatio bis per Eliam vatem facta proditur, & vicario Christi hæc potestas subtrahetur? Sapiientissimè hac super re jam dudum antè Gelasius Pontifex ad Anastasium Imperatorem. *Duo sunt, quibus principaliter mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, et Regalis potestas.* Nec dubitavit idem Pontifex pronunciare hæc illa duo esse sidera majora Solem ac Lunam, ac in solis lumine, designare Pontificis fulgorem auctoritatemque in Regno Christi, ut sicubi res & necessitas posceret, etiam regna transferre possit; quemadmodum Stephanus III. Pontifex Franciæ Regnum transtulit in Pipinum Caroli Patrem, approbantibus omnibus Franciæ Episcopis & proceribus; neque dubitavit D. Bonifacius hunc primum Carolinæ familiæ inungere Regem, cujus nunc filium Leo Pontifex, quod Adrianus sæpe agitatum prætermiserat, inunxit imperatorem, sublimiore semper Pontificum quàm Regum & Imperatorum potestate, quando, ut sapienter in hanc rem advertit Hinemarus Rhemenfium Archiepiscopus: *Reges in culmen Regum sacrantur à Pontificibus, Pontifices autem à Regibus consecrari non possunt.* Nec pro illa potestate Pontifices quicquam impensius inungunt, quàm ut militando pro Ecclesia ejus defensionem & patrocinium suscipiant: quod in hac Caroli coronatione unice quæsitum à Leone Pontifice; cum dudum Orientis Imperatores patrocinium Ecclesiæ reliquissent: Græcis jam antè per schisma & hæresin à nobis divisis, quàm Leo Pontifex Imperium divideret. Quocirca non satis demirari libet, reperiri post Centuriarum confarcinatores tantam inter Saxones & Germanos scriptorum turbam, qui hoc Pontificis factum tam malignè perstringant & condemnent; quando non aliud facile Romanus Pontifex repertus, qui Germano nomini honorificentius consuluerit. Nam qui alij hi Franci, ad quos imperium translatum est, quàm Germani? propagatione gentis suæ, linguâ, moribus, legibus, ac imperio suo per Galliam & Belgicam primum transfuso; ex quo antè trecentos annos, extinctis Occidentis Imperatoribus, regnum suum in hanc amplitudinem & potentiam sub Carolo demum Magno provexerant. Et si aliùs etiam Francorum origo

Justè à Pontifici-
ce trans-
latio Im-
perij fa-
cta.

1. Regum 9.
1. Reg. 16.
3. Reg. 19.
4. Reg. 9.
2. Paralip.
23.
Gratian:
dist. 96. c.
duo.

Epist. 4. c. 6.

origo à suis primordijs repetatur, haud alij fuere populi, quàm qui has transrhenanas inter Rhenum & Visurgim regiones incoluere; id quod tam multis altera scriptionis parte à nobis assertum est, ut vel inde hæc obrectatorum injuria hoc loci à nobis prætermittenda non fuerit. Sed hæc illi odio magis in Pontificem, quàm veritatis scripserunt. Tanta nimirum nostrâ ætate in quibusdam est malevolentia, ut in Turcica gente æquius Imperatorem aspiciant, quàm inter Christianos Imperatorem Christianum, beneficio Pontificis datum: & Christiani tamen hi cenferi volunt, parum sanè grati, & memores, hanc ipsam Imperatorum dignitatem à Francis postea ad Saxones transisse, atque inde apud Germanos, quæ summa gentis nostræ gloria est, ad hunc usque diem permanisse. Verùm hæc Baronius, Bellarminus, alijque sapientissimi Viri, & eruditi scriptores, satis pertractarunt.

Claves sepulchri & Urbis cum vexillo à Patriarcha Hierosolymitano Carolo oblata.

Sub idem tempus, quo coronationem Imperatoris adornabat Pontifex, redijt Hierosolymis Roman Zacharias presbyter ad Carolum M. cum eoque duo monachi, à Patriarcha Joanne missi ad Carolum, per quos claves sepulchri Domini & Calvariæ montis, atque urbis Hierosolymitanæ cum vexillo oblata; tanquam & hi, qui Carolum Monarcham agnoscebant, ejus quoque patrocinium implorarent, quod jam dudum Orientis Imperatores reliquisse compertum erat. Carolus Legatos multis muneribus exornatos remisit in Palæstinam, multum ingemiscendo, sacram illam terram, incremente Barbarorum potentia, à suis deferi, & ad propinquum jacturæ periculum devolvi. Quod autem quidam scribere ausi, Carolum expeditionem in Palæstinam suscepisse, vindicatis in libertatem locis sacris, dandum est narrantium fabulis, quæ non aliunde nata, quàm ex his Carolo oblatis muneribus. At nos, priusquam sequentem annum ingrediamur, primum Westfaliam repetamus; quando hoc loco Carolus, priusquam in Italiam susciperet iter, inter alios, qui diversis provincijs præfecti sunt Rectores, Egbertum Ducem Westfaliæ cum supremo in Comites ceterosque ministros imperio imposuit, cum primisque ad militiam administrandam; ne quid se absente (quod sæpius compertum erat) turbaretur per Saxoniam. Nihil quidem de hoc Duce Francorum annales; ejus tamen memoria nobis certa tradita ex D. Jdæ, Egberti conjugis, vitâ, quam Uffingus Werthinensis Monach⁹ conscriptam reliquit. Sedem Dux habuit ad Luppia Hovestadij; qui locus ex veteri castro adhuc conspicuus ab aulæ ejus statione hodie dum nomen retinet. Hic pij conjuges aliquamdiu vivere, magno incolarum vicinorumque bono, ac D. etiam Ludgero, ut perquam verisimile habeas, familiares, commodiq; ad Christi religionem per continentem ejus dioccesin propagandam, in quam dum transvecto Luppia transirent pernoctarentq; aliquando, fixæ.

Egbertus Westfaliæ Dux.

Strius tom. 5. ad 4. Sept. MS. vitæ in Bibliot. Monaster.

do, fixis in pago Dremitentorijs, Jdæ conjugii, raræ pietatis sceminae, oblata est per somnum angeli species monentis, ut istuc, ubi modò quiescerent, in loco, quem Saxones Hertzfeld dixere, ædem sacram construerent, fore enim ut ibi maritus tumularetur: quò è vivis sublato, suadere se, ut humanarum rerum curis abdicatis, soli Deo istuc vacaret. Ad quæ haud multò post, collatâ viri operâ, resectæ arbores, purgatâque arca, è secto lapide templum D. Genitrici virgini, & S. Germano consecratum struxit, ac prope domicilium, quo se post obitum mariti includeret, adjecit. Inde sæpius locum pietatis causâ frequentare visa: ac postquam Sacerdos impositus, divina illic peragi, & cœtus vicinorum accolarum aggregare cœpti. Egberto paucis post annis abeunte è vita, atque istuc in tumulum condito, Jda cum duabus cognatis, Begga & Gertrude, se in sacrum pietatis asceterium inclusit, famâ sanctitatis, cultuque loci apud posteros relicto. Clari uterque sanguinis, Egbertus è Palatinis Caroli M. Jda patre Comite nata, qui à Pipini & Caroli M. progenitoribus se ferebat: nati licet in Francia, domicilio tamen & sepulchro Westfaliam nobilitare maluerunt. Celebris exinde Hertzfeldiensis Ecclesia in diœcesi Monasteriensi, quæ cum primo Episcopo D. Ludgero condita etiamnum præclara antiquitatis & pietatis monumenta commonstrat. Diverfusne sit hic Egbertus Dux ab Egberto Comite, qui bello Danico fidam operam Carolo Imperatori præstitit, haud facillè dixerim. Certè unus hic Westfalix Dux, præter Widekindum, quem annalium monumenta prodiderunt. Adeo vetustas omnia secum condidit. Neq; ex toto Comitum numero, quos per pagos juridicundo præfecisse constat Carolum, præter Trutmannum, facillè alij ad nos ex Caroli ævo pervenerunt. Et hunc celebrem Tremonix Comitem perhibent hoc anno fanum gentiæ superstitionis commutasse in Christianorum Ecclesiam, ac D. Martino consecrasse. Verùm si quis antiquos Tremoniensium fastos consulat, reperiet is, vetustissimam apud illos ædem D. Nicolai ex ligno primùm constructam; quæ cum in villa Trutmanni Comitis constiterit, nec ullum istuc vestigium templi D. Martini supersit, fabulis hæc accenseas. Ceterum capella D. Benedicti extra muros olim structa, collegium D. Pantaleonis (quod post in Reinoldi templum transijt) & capella regia, Ludovici Germanix Regis sunt opera, nec vetustiora apud illos quisquam prodidit.

Subit nunc annus Christi octingentesimus primus, quem alij à Natalitijs Christi, alij communius à Januario ordiuntur. Et Carolus, postquam Imperator renunciatus, reliquum hyemis exegit Romæ apud Pontificem; ac nihil pro jurato defensoris Ecclesiæ officio contentius habuit, quàm ut in rebelles & sacrilegos Romanos, qui Leonem Pontificem tam injuriosè tractaverant, dignis supplicijs animadverteret. Postulati omnes in judicium, condemnatique capitis, sed cum

D. Jda
Egberti
conjug
Hertzfel-
diæ Ec-
clesiam
erigit.

Tremon-
niæ quæ
vestigia
sacra an-
tiquitatis.

An. Chri-
sti 801.
Imperij
Caroli I.
Regni
Franc. 34.
Long. 28.
Belli Sax-
on. 30.

Ann. Franc.

Carolus
in reos
quæstio-
nem insti-
tuit.Carolus
Pascha
Romæ
agit.

Sigon. lib. 4.

de Reg. Ital.

Concil. Pa-

ris gener.

Albertus

Stad. adan.

Dccci.

Reineccius

in notis ad

Pœt. Anon.

Terræ

motus per

Italiam, &

Germani-

am ad

Rhenum.

Ann. Franc.

Astron.

Adelm.

Auct. vita

Caroli.

Pœt. ano-

nym.

cum ipse Leo Pontifex interveniret pro mitigatione pœnæ, satis ha-
buit Carolus exilio mulctare; tamen non desint, qui trecentos fere
è plebe capite plexos memorent. Inde, quod Imperatorum erat, col-
lato cum Pontifice consilio, animum adjecit ad Italiam & universam
Remp. Christianam optimis legibus formandam, priscisque Longo-
bardorum legibus adjunxit novas. Paschate Romæ celebrato, Pipi-
num ad Beneventanos remisit, ipse vii. Kal. Maij urbe digressus Spo-
letum accessit. Ibi dum ageret, pridie Kal. Maij, horâ noctis secundâ,
maximo terræ motu Italia tota concussa est, interque multa ædificia
quassata aut subruta Romæ tectum Basilicæ D. Pauli procubuit. Ob
id institutum à Leone Pontifice, ut præter Litanias majores, quæ fe-
sto D. Marci supplicantium ritu celebres erant, tribus ante Ascensio-
nem Domini diebus supplicationes ad diversa templa haberentur.
Quam rem Mamertus, Viennensis Episcopus in Ecclesia sua primus
instituerat, eoque pietatis ritu se ingenti quondam terræ motûs peri-
culo, alijsq; calamitatum humanarum malis liberaverat. Sed & idem
terræ motus Galliam & Germaniam, cum primisque Rheni oras sub
idem tempus concussit, quod præter ceteros à Pœta nostro Pader-
bornensi perscriptum est.

*Gallia nec tantæ fuit aut Germania cladis
Immunis; circa Rhenum loca deniq; motu
Plurima terrifico nimium concussa fuerunt.
Audiri quoque mugitus è montibus altis,
Et tetri sonitus reddi, varique boatus
Morborumq; lues fieri permaxima cœpit.*

Perfarum
Legati
audiuntur
à Carolo.Carolus
ex Italia
redux A-
quisgrani
versatur.

Spoletum Carolus Ravennam, inde Papiam processit. Ibi cum audisset
Legatum Regis Perfarum ex Oriente ad se venire, & jam in Pisanum
portum advectum esse, missis, qui cum exciperent, Legatis, inter Ver-
cellam & Eporediam urbem audivit perbenignè. Adco Caroli fama
totum orbem prope impleverat, priusquam etiam Imperatorium no-
men in remota illa regna penetraret. Expugnata per id tempus post
biennij obsidionem Barcinona in Hispania urbs à Caroli milite, eje-
ctis Saracenis: captus Zatus præfectus cum alijs Saracenis & ad Ca-
rolum perductis. Natalitijs S. Joannis Baptistæ Eporediæ actis, men-
se Julio Alpes trajecit. Inde in Germaniam transgressus annum prope
integrum Aquisgrani consedit. Ac mirum sanè dictu, quo populi
plausu, quibus gratulantium Episcoporum ac consalutantium pro-
cerum vocibus exceptus sit; quòd eum, quem Regem abs se profici-
scientem in Italiam dimiserant, Imperatorem reciperent, coronatum
Romæ in theatro orbis, ubi Augustus imperium auspicatus, unctum
à Pontifice maximo, & successore Petri, cui Saxoniam à se debellan-
dam obtulerat, nullo Regum ac principum per ambitionem obni-
tente, qui id meritis ejus, & rerum ab eo gestarum gloriæ ultro defe-
rebant.

rebant. Ita postliminio Occidentis Imperium, quod per trecentos annos sine possessore prostratum jacuerat, jura & titulos & majestatem suam tanto magnificentius recepit in Christiano Principe, quo post Constantinum M. & Theodosium M. nullus exinde Imperatorum rerum gestarum magnitudine & cognomento Magni, gloriosior Europæ divino prorsus munere obtigit. Aureum certè, si unquam cum Carolo renatum sæculum, quo nec Christiana religio per Occidentem, præsulum sanctimonia, cleri disciplinâ & Principum concordia felicior; nec Cæsar inde datus ex Francis, qui majestatem Imperij armorum potentia, hostium terrore, & veneratione exterorum Regum magnificentius possederit. Adeo prima semper eminuere. Nec enim post Augustum inter Ethnicos, post Constantinum M. inter Christianos, post Carolum M. inter Francos, post Ottonem M. inter Saxones & Germanos; ullus facile repertus est Cæsarum, qui Carolum rerum gestarum magnitudine & religione exæquarit ex successorum ordine; tanquam sæcula fato suo renascerentur cum magnis Imperatoribus, deficerent cum ætate sua, quasi aut similes parere, aut si obtinant, ferre non possint. Sed in magnis regnorum imperiorumq; mutationibus non nisi magnos atq; eximios viros deligit Deus, tanquam instrumenta ingentium suorum, quæ molitur, operum. Postquam cum Valentiniano postremo aspectabilem Cæsarum Occidentis Imperium in ruinam procubuit, hoc ipso tempore Merovæ⁹ primus ille Francorum Regum stirpis conditor Rhenum potentius quàm ceteri transgressus, Regnum Francorum per Galliam & utramq; Belgicam firmare cœpit. Inde illud tot Regum Francorum virtute bellica ita auctum, ut jam Imperij Occidentis vires obtineret, antequam Reges eorum Imperatores dicerentur. Et Carolus demum, cum ad fastigium tot regum deduxisset opus, alteroq; auctius quàm omnes ante ipsum Reges Francorum reliquerant, regnis & provinciis ampliasset, primus etiam Imperatoriam dignitatem in familiam & regnum Francorum invexit; sed Francorum nativorumq; Germanorum virtute & gloria; ideo regni sedem inter ipsos Aquilgrani, quo ad inde vixit Imperator, delegit. Ibi regium palatium: ibi Augustalem Basilicam: ibi thesaurum sacrum, Imperij tutelam, sceptrum, coronam esse voluit: ibi Ludovicum filium priore, quàm moreretur, anno, inaugurari, & augustalem Imperij locum designari fecit; ubi & mortale corpus suum in sepulchro condi jussit; tanquam ex monumento etiam suo moniturus posteros, apud quam gentem nationemque partum abs se Imperij decus conservari voluerit.

Et Carol⁹ postquam ab reditu ex Italia in Germaniam pervenit, nihil pro Imperatorio munere ac dignitate antiquius habuit, quàm ut bonis legibus Imperium formaret, aut veteres leges renovando, aut novas adjiciendo. De quo Eginardus in vitâ Caroli, post susceptum, inquit, Imperiale nomen, cum adverteret multa legibus populi sui deesse (nam

Carolus inter magnos Imperatores, verè magnus.

Aquilgrani inter Germanos Imperij sedes Caroli auspicijs.

Ann. Francorum.
Poëta Anonym.
Eginardus.
Carolus ex quo Impera-

tor animi *Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diversas*) cogitavit quæ de
ad leges *erant addere, et discrepantia unire, prava quoque ac perperam prolata corri-*
adjicit, & *gere. Sed in iis nihil aliud ab eo factum est, quam quod pauca capitula et ea*
omnium *imperfecta legibus addidit. Omnium tamen Nationum, quæ sub ejus domi-*
sub se na- *natu erant, jura, quæ scripta non erant, describere, ac literis mandari fecit.*
tionis le- *Ita ut primum Carolus cepit in Italia, cum leges Longobardorum*
ges perf- *in meliorem formam redegit, tum ceteras perfecit in Germaniâ, Sa-*
cit. *licam cum primis & Ripuariam, quæ duæ ille Francorum leges cre-*

duntur ab Eginardo designari. Nec tam in novis legibus condendis, quam priscis restituendis perficiendisque Caroli labor fuit. Eò pas-
sim viginti tria capitula legum Carolinarum perhibentur; quan-
quam quid in his præstiterit Carolus Aquisgrani, altero & conse-
quentibus Imperij annis, nemo hætenus certius accuratiusque per-
scripserit, quam Sirmondus ex vetusto Metensis Ecclesiæ codice. Et
quia hæ leges pleræque mixtæ, quibus de sacris profanisque statutum,
Carolus, pro Majorum & Francorum Regum more, ad eas conden-
das præscribendasque, quod Rex fecerat, etiam Imperator servavit:
primum Episcopos, Abbates & Ecclesiarum præfules, deinde Regni
proceres evocavit ad comitia. Quod & in Longobardicis legibus
præscribendis tenuit: ne quid suâ auctoritate Ecclesijs præscribe-
ret, quando ne in privato quidem aulico judicio sine supremi aulæ
Sacellani, quem palatij custodem & Apocrisarium dixerunt, cogni-
tione & auctoritate agi voluit. Idcirco Hincmarus Archicapella-
num & Cancellarium supremos aulæ ministros tradidit. Quam in
rem Carolus primò Angilramum Metensem Episcopum, coque
mortuo, Hildebaldum Colonensem Archiepiscopum, & Alcuinum
Abbatem, viros rerum Ecclesiasticarum peritissimos apud se in aula
habuit. Et tamen reperias ex adversa horum temporum religione
scriptores, qui pertinaciter contendunt, Carolum M. pro Regia &
Imperatoria auctoritate, leges Episcopis, Sacerdotibus, & Ecclesiæ
præscripsisse. Legant illi proœmia constitutionum Carolinarum, ex-
pendant Superiorum annorum Synodos, videantque nullam sine Epi-
scoporum præsentia habitam, recolantque uti se adiutorem tantum
rerum Ecclesiasticarum appellet. Inde cum Sexaginta octo capitu-
la legum Ecclesiasticarum ex concilijs ac summorum Pontificum de-
cretis colligi jussisset, Episcoporum primum judicio subjecit, ac non-
nisi eorum auctoritate præscribi voluit. Sanè verò quæ in Concilio
Francofurtensi de adoptione filij Dei, cultuque imaginum adversus
Felicianam hæresim, quæ post in Aquisgranensi concilio de proces-
sione Spiritus S. quæque in alijs Synodis in controversijs fidei Chri-
stianæ tot decretis sancita sunt, nunquam Carolus Regiâ suâ aut Im-
peratoria auctoritate dijudicanda suscepit, sed Episcoporum & sum-
mi Pontificis judicio reliquit. Absit hæc de religiosissimo Imperato-
re vel

Carolus
M. leges
Sacras per
Episcopos
ferri vo-
luit.

re vel in suspensionem trahere, quem supra temporum nostrorum ob-
trectatores Ecclesiasticarum rerum peritissimum & observantissi-
mum fuisse constat. Et quâ in re unquam religiosior Carolus, quàm
ne quid Romanæ Ecclesiæ auctoritati derogaret? quòd vel hæc Ca-
roli constitutio, ut innumera hîc prætermittantur, revincit. *In*
memoriam beati Petri Apostoli honoremus Sanctam Romanam et Aposto-
licam Sedem, ut quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat Eccle-
siasticæ magistræ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas,
ut licet vix ferendum ab illa Sancta Sede imponatur jugum, tamen feramus, et
pîâ devotione toleremus. Non hîc repetam Caroli Epistolam ad Roma-
nos, Francos, Alemannos, Bojarios, Saxones, Thuringos, Frisones,
Gallos, Burgundiones, Brittones, Longobardos, Vascones, Gothos,
Hispanos, ceterosque Regno ejus subjectos populos perscriptam,
quâ Theodosij lege revocatâ sancitâque, jubet omnes supremo Epi-
scoporum judicio acquiescere, sive causæ prætorio jure, sive civili
pertractentur. Et in Ecclesiasticis quidquam à Carolo sine Episcopo-
rum auctoritate constitutum credemus? Scio quòd illi judicium
rerum sacrarum ad Politicos suos Principes detulerunt, & quam Ec-
clesiarum suarum formam intròduxerunt, hanc in Carolo nobis fin-
gunt, ut ex hæresi sua inanem nobis suam sententiam persuadeant.

Legibus latis renovatisque, Carolus comites officij sui admo-
nuit, jus dicerent, lites dirimerent, justitiam summis infimisq;, cum-
primisq; viduis, pupillis, & pauperibus administrarent. Missi etiam
cum suprema potestate per Provincias Legati, quos Missos Domi-
nicos dixere, qui Imperatoris nomine hæc recognoscerent & exe-
querentur, ipsorumq; Comitum ac Ministrorum acta inspicerent:
diligenter simul perquirendo, quam concordiam & amicitiam inter
se colerent Episcopi, Abbates, Comites, Vassi; & quæ in hanc rem
legatis demandata sunt. Quo in genere nihil intermisit Carolus, quod
Imperatorij muneris esse poterat. Et si ex annalium memoria Supe-
riores Francorum Reges ac Cæsares recolamus, nemo facile occurret,
quem justitiæ laude Carolo anteferas; quòd bene intelligeret: *Justi-*
tia firmari solum. Sapientissimè quoque constitutum à Carolo M. de
Episcopis & Sacerdotibus, qui Castra sequebantur, atq; ea cum par-
tim Rex, partim Imperator sanxerit, nec horum certus annus consi-
gnatus est. Jam enim dudum more receptum erat, Episcopos etiam
in Francorum Regno sequi castra, atque ab ipsis Regibus duci in bel-
la, seu ut Castrensiū Sacerdotum moderatores essent, quò militi-
bus haud secus quàm alijs populis sacra administrarentur: seu ut ipsi
Principes Episcopos sibi consiliarios & conscientiæ arbitros præsto
haberent. Id quàm laudabili primū usu cœptum servatumque, tam
pravo postea corruptum per Episcoporum quorundam inscitiam
ac licentiam vitæ; quando reperti sunt inter eos Caroli Martelli ævo,

Carolus
M. Sedē
Roma-
nam ve-
neratur.
ut Ma-
trem Ec-
clesiarū.
Gratian.
Hist. 19. c. 3.

Sirmond. ix.
Capit. Carol.
Concil. ge-
ner. Paris.
Capit. Ec-
clesiast.

Lex Ca-
roli de E-
piscopis
& Sacer-
dotibus,
qui Castra
sequan-
tur.

qui militari sago induti cum suis, quos scripserant, militibus progressi in prælium, idque eo sibi magis licere rati, quod bella adversus paganos gererentur, quæ illi inter sacra habebant, in quibus fas esset Episcopis non minus quàm ceteris belli præfectis pro Christiana religione depugnare. Ac primum munus quàm decorum piumque fuit Hildegario Colonienfium Episcopo, qui castra Pipini Regis secutus est in Saxoniam; tam foedum fuit Geroldo & Gervilio Moguntinis Episcopis. Hæc deinde D. Bonifacio causa, ut dum per Franciam & Germaniam legatus Pontificis formaret Episcoporum & Sacerdotum mores, lege sanciret, ne quis exinde Episcopus arma ferret, iretque in hostem; uti supra à nobis, & in monumentis etiam Paderbornensibus relatum est à Ferdinando Episcopo. Mansit interim mos priscus ac bonus, ut Reges affectando Episcopi castra sequerentur, aut supremi aulae Sacellani aut conscientia ipsius Principis Sacerdotumque castrenfium moderatores, aut consultores, ac Rectores rerum sacrarum. Quemadmodum & Carolus M. primo Angilramum Metensium Episcopum, deinde Hildebaldum Colonensem Archiepiscopum sibi domi militiaeque adesse voluit. Quo in munere sacro præter ceteros Episcopos etiam D. Ludgerus castra Caroli M. aliquando affectatus creditur, cum Rex expeditionem in Sclavos fumeret, & ille Helmenstadium dono Caroli M. acciperet.

Libellus
supplex
populi,
ne Epi-
scopi ad
bella per-
gant,
Lib. 6. Ca-
pit. c. 285.

Post ubi per frequentem Episcoporum absentiam in castris multæ Ecclesiæ neglectæ sunt, populus ipse Carolo M. supplex libellum porrexit, quod in hunc modum refertur inter Caroli leges.

*Flexis omnes precamur poplitibus Majestatem vestram, ut Episcopi deinceps, sicut hætenus, non vexentur hostibus; sed quando vos nosque in hostem perginus, ipsi propriis resideant in parochiis, Deoque fideliter famulari studeant, et earum sacrosancta mysteria canonicè, et Deo placitè peragere satagant, atque pro vobis et cuncto exercitu vestro, unà cum omnibus sibi commissis, orare viriliter, Missasque decantare et letanias atque elemosynas facere decertent. Quosdam enim ex eis in hostibus et præliis vulneratos vidimus, et quosdam periisse cognovimus. Hæc verò valde periculosa, et oppidè sunt cavenda: quæ idcirco suggerimus, ne pro talibus vos, et nos simul pereamus. Et quæ multis illo libello supplici exponuntur, rogitando Carolum cum primis, ut non nisi duo aut tres, ijque eruditi viri electione ceterorum ad periclitantium reconciliationem adsciscerentur. Idem in delectu Sacerdotum aliorum fieri petunt. Ad quæ Carolus, se hac super re prius in proxima synodo & in conventu plurium Episcoporum & Comitum consultaturum; nec multò post ex sententia Episcoporum & Sacerdotum in hunc modum primo respondit: *Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum et in hostem pergere, omnino prohibemus; nisi illi tantummodò, qui propter divinum ministerium Missarum scilicet solennia adimplenda, et sanctorum patroc-**

Lib. 7. Ca-
pit. 91.

Caroli ad
libellum
suppli-
cem re-
sponso.

patrociniâ portanda ad hoc electi sunt. Id est, unum vel duos Episcopos cum Capellanis presbyteris Princeps secum habeat, et unusquisq; præfectus unum presbyterum qui hominibus peccata confitentibus judicare, et indicere penitentiam possit. Adeo Carolo religiosum fuit nihil præscribere, aut Sacerdotibus quicquam imponere oneris; nisi prius ceterorum Episcoporum & Sacerdotum audito consilio, eorumq; voluntate & auctoritate ad hoc expeditâ. Nec his acquievit religiosissimus Imp. quin in alia Synodo Episcoporum eandem rem exponeret; & quantum ingressus præ se fert, Romanus etiam Pontifex consultus. Igitur planius in hanc formam deinde respondit:

Secundâ vice propter ampliorem observantiam Apostolicâ auctoritate, *Lib. 7. c. 103.* et multorum sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque canonum Regulis edocti, consultu videlicet omnium nobilium nostrorum, nos metipso corrigenes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel très tantum Episcopi electione ceterorum, propter benedictionem et predicationem, populique reconciliationem et cum illis electi Sacerdotes, qui bene sciant populis penitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratiq; olei cum sacris precibus unctionem impendere, et hoc maxime providere, ne sine viatico quis de sæculo recedat. Hi verò nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effusores sanguinum, vel agitatores fiant: sed tantum sanctorum pignora et sacra ministeria ferant, et orationibus pro viribus insistant, ut populus, qui pugnare debet, auxiliante Domino victor existat, et non sit Sacerdos sicut populus. Reliqui verò qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus jusserimus, dirigant, et ipsi pro nobis et cuncto exercitu nostro Missas, Letanias, oblationes, elemosynas faciant, orantes Deum cœli, ut proficiamus in itinere quo pergimus, victoresque Deo adminiculante existamus. Gentes enim et Reges earum, quæ Sacerdotes secum pugnare permiserant, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt, quia non erat differentia inter laicos et Sacerdotes, quibus pugnare non est licitum. Hæc vero Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullas aliasq; gentes, et Reges earum fecisse cognovimus, qui propter prædictum nefantissimum scelus nec victores extiterunt, nec patrias retinuerunt. Quam forecam caventes malamus cum paucis et licitis, Domino opem ferente, victores existere, quam cum multis et illicitis terga, quod absit, vertere, et cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur, ubi Sacerdotes una hora Dominica pertractant ministeria, et Christianis Dominicum porrigunt corpus pro suarum animarum redemptione; et post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos quibus Christum prædicare, propriis sacrilegisq; manibus necant.

Quam præclaram Caroli M. legem si quis sincerâ mente expenderit, recognoscet is faciliè quàm Episcopis & Sacerdotibus observantiam detulerit, quâ sollicitudine & sacrorum curâ milites complexus fuerit, quam deinde religionem, ne per singula hæc repeta-

mus 3

Episcopi
duo cum
presbyte-
ris Capel-
lanis sint
in castris
ad bene-
dictionē
Ad præ-
dicationē
verbi Dei.
Ad Missa-
rum so-
lemniam.
Ad Sacra-
mentum
extremæ
unctionis.
Ad Pœni-
tentia
Sacramen-
tum.
Ad reli-
quias SS.
portan-
das.

mus, coluerit. Digna profectò religionis professio, ex qua hæreticorum nostri sæculi errores refellas.

Verùm quantumcunq; Carolus hoc salubri decreto supplicipulo & Episcoporum Sacerdotumque bono consuluerit, non defuerunt tamen, qui hæc aut objectare aut suspecta habere sint ausi, tanquam Episcoporum honori & bonis Ecclesiæ derogare cogitarent; horum querelis ut occurrat, alio rursus decreto multis exponit, nihil hac in re sine Leonis Pontificis & omnium Episcoporum consilio & auctoritate abs se statutum, præscriptumve esse.

Carolus
profite-
tur se bo-
na Eccle-
siæ & ho-
norem Sa-
cerdotum
aucturū.

Ac ne quis, eò quòd tam paucos deinceps Episcopos in comitatu habeat, in suspicionem veniat, tanquam bona Ecclesiæ quoque imminuere velit, Deum Divosque per merita sua testatur; eumque se adiutorem ac defensorem pollicetur Ecclesiarum, qui ad sublimiorem, quàm unquam pervenerint, honoris gradum Sacerdotes & bona Ecclesiæ provecturus sit, ut sanè per Saxoniam, si ullibi, præstitit. Memorem se deinde profitetur eorum, quæ à Symmacho Romano Pontifice anathematis poena sancita sint: Iniquum videlicet & sacrilegij instar esse, ut quæ vel pro salute, vel pro requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ pauperum causâ contulerit, aut certè reliquerit, ab his quibus maximè servari convenerat, auferri, aut in aliud transferri, quod tam multa insuper sanctorum canonum decreta & sanctorum patrum edicta testentur, quæ cuivis scrutanti facillè nota esse possint. Hæc denuo integerrimus Imperator. Invaluit ab hoc Francorum Regum instituto, quantum opinari libet, apud consequentes Cæsares, tot sibi Episcopos in protectionibus ac militaribus exinde expeditionibus adscivisse non tam Comites, quàm rerum sacrarum publicarumque administratos.

Ludgerus
ab Hilde-
baldo Ar-
chiep. Co-
lon. con-
secratur
Episco-
pus.
*Browver. in
notis ad vit.
Ludg.
Bolland. in
Comment.
ad vitam
S. Ludg.*

Hoc anno, ut propius etiam nostra contingam, D. Ludgerus Westfalix fidus tandem ab Hildebaldo Colonienſi Archiepiscopo & Caroli M. supremo aulae Sacellano consecratus est Episcopus, postquam jam in duodecimum annum in Sacerdotali gradu diocesiſin administrasset. Scio reperiri, qui ad præcedentem annum hæc referant, velintque id ante protectionem Hildebaldi in Italiam factum esse. Verùm cum ad hunc usque annum in omnibus donationum tabulis Werthinenſis cœnobij diligenter à Bollandò congestis Ludgerus aut Sacerdos aut Abbas consignetur; in alijs verò, quæ exinde consequuntur, Episcopus scribatur, consecrationem ejus verisimilius ad hunc annum vel prioris exitum referas. Sæpius quidem ille rogatus ab Hildebaldo Metropolitano suo, monitusq; ut Episcopi consecrationem admitteret, præsertim in tanta amplitudine suæ diocesis, quæ crescente indies populorum Christianorum numero, auctoque clero & parœcijs Sacerdotes expeteret ad Sacramentorum procuracionem; sed mirum quantum hæcenus vir sanctus oblectatus sit,

fit, rogando etiam saepe alumnos suos ac Sacerdotes, ut pro se Episcopi ordines sumerent, seu exemplo magistri sui Gregorij Ultrajectensis Antistitis, qui Episcopi consecrationem per omnem vitam detrectavit: seu quòd diceret, ut Altfrius in vita ejus prodidit, Episcopi vitam oportere esse omni reprehensione immunem, quàm perfectionem ab Apostolo præscriptam Episcopis cùm in se minimè agnosceret, nihil etiam impensius deprecari, quàm ne Episcopus consecraretur. Tandem Hildebaldis Metropolitani sui consilio, aliorumq; hortatu, cum primis ex Caroli M. voluntate, qui omnes quotquot Episcopi munus sustinerent, consecrari jusserat, ægrè licet, ab Hildebaldo Colonia sese Episcopum solemni ritu inungi passus est. Sed tanto ille impensius omni virtutum exemplo vitæque sanctimonia Episcopi munus exinde implevit, totiusque Episcopatus incolas Saxones ad Christi fidem perduxit; donatusq; jam Lothusio Monasterio in Brabantia cùm circumiacentibus Ecclesijs & villis, trium populorum, Brabantinorum, Frisonum & Saxonum, ut olim vaticinio acceperat, doctor inclaruit. Quinque etiam exinde Frisiæ pagos, de quibus supra relatum est, ab eo ad Christi sacra perductos, una Episcopi cura semper complexus, ad successores ut partem diocesis suæ transmiserat, quos ævo demum nostro una cum Groninga urbe primùm Philippus. II. deinde Batavorum Resp. abstraxit; tota his fere Omlandia continetur, modò in Satrapias divisa. Superfunt hodie apud Werthinenses inter Pontificalia ejus indumenta, quibus in solemnibus sacris usus est, Sandalia, chirothecæ, pedum pastorale, non obscura etiam in his minimis avitæ religionis vestigia.

Consequitur nunc annus Christi ejus sæculi secundus, quo Carolus Imperator celebratis Christi Natalitijs per hyemem Aquisgrani substitit, ibidemque Pascha habuit. Tempus magnam partem legationibus audiendis mittendisq; datum, eò quòd summæ Imperij res in consultationem venerint. Quippe Irene Orientis Augusta, ubi Carolum Occidentis Imperatorem renunciatum intellexit, Constantinopoli Leonem Spatharium legatum misit pacis confirmandæ gratia Francos inter & Græcos. Hanc oblatam ultro pacem ita comprobavit Carolus, ut simul Irenes nuptias (quas hæc quidem ob secundam Caroli fortunam, & virtutis claritudinem visa est non aspernari) defuncta jam Luidgarde tertia conjuge ambiret, vires Orientis Imperio Romano adjecturus; icòque in præsens per legatos fœdere, Ambianensem Episcopum & Helinigaudum Comitem misit Constantinopolim pacem & nuptias transacturos: Pontifex etiam additis legatis earum nuptiarum se conciliatorem professus est. Quòd cum agi Nicephorus patricius adverteret, indignumque arbitraretur omnia ad Carolum Francum Augustumq; novum vergere, tumultu per eam occasionem Constantinopoli concitato, Irenem

Ludgerus
refugit
Episcopi
consecra-
tionem.

Altfrius
in vita ejus
c. 4.

Ludgerus
trium po-
pulorum
doctor.

Quinque
Frisiæ pa-
gos à se
excultos
Ecclesiæ
Monaste-
riensi re-
liquit,
ejusq; pa-
trimonio.

An. Chri-
sti 802.
Imperij
Car. 2.
Regni
Franc. 35.
Long. 29.
Belli Sax-
on. 31.

Ann. Franc.
Adelm.
Astron.
Zonar. l. 3.
Regin. l. 2.
Frising. l. 5.
Carolus
Aquigrani
Pascha
celebrat.
Carolus
Irenes
nuptias
ambire
visus.

nem ZONARAS.

Theoph. in Niceph. nem comprehendit, eaq; in Lesbiam insulam relegatâ, ipse vacuum
Nicepho- invadit Imperium, Caroliq; legatis pro nuptijs tragœdiam spectan-
rus eje- dam dedit. Mox Nicephorus homo Græcâ fide perfidus, & multis
Jrene Im- hæresum erroribus infectus, tyrannusque in Clerum, missis ad Caro-
petium lum legatis, pacem cum eo fœdusq; init, ut alter Orientis, alter Occi-
Orientis dentis Augusti, fratresque inter se essent; fines etiam utriusq; imperij
sumit, fœ- per Italiam descripti. Hujus Nicephori Græcorum Imperatoris id
dere cum dictum volunt: τὸν Φραγκῶν φίλον ἔχον, γείτονα δὲ ἔχον. Francum amicum
Carolo habeas non vicinum, quod torrentis instar raperent Franci vicina re-
inito. gna & provincias. Per hanc nuptiarum legationumq; occasionem
Paulus censuit Baronius Osnaburgi scholas, in quibus periti Græcæ linguae
Amilius clerici virique formarentur, hoc anno institutas esse: alij id supra ad
in Carolo nuptias Rotrudis Caroli filiae cum Constantino Jrenes filio anno 782.
M. Eginar- tentatas referunt; diploma, quo id demum Carolus præscripsit, ad
dus in vita annum ejus imperij quintum recitabimus. Quoquo tandem anno
Caroli. id Carolus instituerit, haud minus obscurum qua tandem ex causa
Carolus Parisijs, Colonia, Moguntia, Trajecto, alijsque artium liberalium flo-
Græcas rentibus urbibus præteritis Carolus eas Græcæ institutionis scholas
scholas Osnaburgi in media Westfalia, & bello Saxonico nondum finito esse
Osnabru- voluerit. Id quia veteres annalium Francorum scriptores alijsque non
gi insti- tradiderunt, nobis tantummodo intra conjecturam relinquitur;
tuit. seu quod aliarum urbium Gymnasijs idem commendârit, seu quod
 id Saxonum ac Westfalorum ingenijs celebritatique ejus collegij tri-
 buerit, in quo jam in omni genere doctrinarum studia, cum primis
 Wihone eruditissimo Episcopo, florescebanr, ex eoque præstantes
 etiam exercitiq; in lingua Græca Sacerdotes ac clerici aulam Caroli
 M. ea fama impleverant. Adeo non modò barbaries per id tempus
 literarum cultura per Saxoniam deterfa erat, ut & claros peregrina-
 rum sacrarumque literarum viros proferret in publicam gentis suæ
 laudem. Magna per id tempus sollicitudo industriaq; Caroli in in-
 staurandis scholis & liberalium artium disciplinis; fateturq; Jonas
Jonas in ec- Aurelianensis Episcopus studia literarum non modò per Galliam, sed
ord. Com- & Germaniam effloruisse. Coluitq; Carolus mirificè Grammaticæ
men. advers. professores, è quorum numero ipse audivit Petrum Pisanum Diaco-
Claud. Taur. num, atq; ad Aquileiensem Archiepiscopatum Paulinum extulit, ad
 quem & literas ipse conscripsit. Quo in honore cùm literarum stu-
 dia essent, multi etiam Episcopi Grammaticæ, & humaniores artes
 docuerunt; uti hi à Baronio memorantur. Eò verisimile reputes, Wi-
 honis Osnabrugensis Episcopi cura collegium istud Canoniorum
 bonis artibus & eruditis viris abundasse; qua deinde æmulatione
 cetera quoque per Saxoniam collegia Canoniorum effloruerint,
 tanto cum primis Mœcenate Carolo.

Carolus

At non ita Carolus per vernum tempus Aquisgrani moratus,
 quin

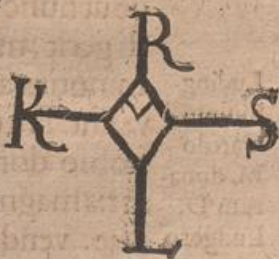
quin Wormatiam etiam profectus sit cum aulâ; quâ in urbe vi. Kal. Maij D. Ludgero jam Episcopo consecrato, ut mox liquebit, egregium diploma consignavit. Erat per id tempus D. Ludgerus totus in condendo exstruendoque Werthinenſi cœnobio. Et quam Pontificis in eo opere, hanc & Caroli Imperatoris auctoritatem imploravit; approbavitque non modò Carolus viri sancti institutum, quò ex illo Monasterio etiam subsidiarias operas haberet ad excolendam Westfaliam, sed & Lothusam in Brabantia D. Ludgero donatam confirmavit. Quam in rem ipsum Carolinum diploma ob præclaram antiquitatis memoriam hic sistimus.

Wormatiâ profectus.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis.

Carolus divina donante clementia Imperator Augustus. Si Sacerdotum ac servorum Dei petitionibus, quas nobis pro necessitatibus suis insinuaverint, aurem accommodamus, et ea ad effectum perducimus, non solum Regiam et Imperialem consuetudinem exercemus, verum etiam æternæ retributionis præmia nobis profutura non dubitamus. Comperiat itaque omnium fidelium nostrorum presentium et futurorum industria, qualiter beata memoria Luidgerus Mimigerfordensis Episcopus postulavit celsitudinem nostram, ut cum licentia et auxilio pietatis nostræ sibi liceret in propriâ suâ hereditate in pago Ruricho, in loco qui dicitur Werthina, superfluvium Rura, in Sylva Wenaswaldt, Ecclesiam edificare in honore Sanctissimi Salvatoris, et Sanctæ Mariæ Virginis, nec non et sanctarum Reliquiarum, quas ab Apostolico Papa de Roma transtulit, et si facultas daretur, quandoque Monasterium edificare, et Monachos se velle congregare manifestissime testatus est. Cujus rationabili et iustæ petitioni libentissime assentimus, imprimis ut eadem Ecclesia in nostram tuitionem suscepta, et non solum ea, quæ moderno tempore, verum etiam ea, quæ postmodum à fidelibus collata fuerint hominibus, firmitus et solidius possidere absque ullius iniusta valeat infestatione. Ad perficiendum autem in eodem loco Monasterium, et ad congregandum Cœnobium, suggerente sepe dicto fidei nostro Episcopo, ad easdem reliquias proprias res nostras, id est fiscum nostrum, qui vocatur Lothusam, in pago Brabant, cum omni integritate in proprietatem donamus, et in perpetuum perdurare Deo præstante iubemus, cum omnibus ad se pertinentibus terris et silvis, mansis et mancipiis, aquis et pratis, edificiis cultis et incultis, Imperiali more ad sepe dictas reliquias, quæ in Werthina venerantur jure hereditario præstamus et condonamus. Et ut hæc auctoritas nostris et futuris temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu nostra subterfirmavimus et annuli nostri impressione signari iussimus. Signum Domini Karoli serenissimi Imperatoris Augusti. Hildigrimus Notarius ad vicem Algwini Archicapellani recognovi. Data VI. Kal. Maji. Anno Incarnationis Domini DCCCII. Anno autem regni eius XXXIII. et in Italia XXVII. Imperii vero II. Indict. X. Actum Wormatia, in Dei nomine feliciter. Amen.

Diploma Caroli M. datum D. Ludgero pro Werthinenſi cœnobio condendo.

Ttt

Suspectum

Annus In-
carnatio-
nis ævo
Caroli
usitatus
scribi.

Suspectum hoc diploma est Bollando, tum quod annum Incarnationis adscriptum habeat, præter morem tabularum publicarum eo ævo receptum; tum quod Ludgerus beatæ memoriæ Episcopus compelleretur. Sed omni isto metu & suspitione liberamus Bollandum; superest hodie dum apud Werthinenses archetypum diplomatis, Caroli manu & sigillo consignatum, annumque Incarnationis eadem, quàm cetera, manu adscriptum habet. Adeo communis ille detectus error, de quo supra relatum à nobis, tanquam nullis in regijs & Imperatorijs diplomatis ante Carolum Calvum annus Incarnationis scribi consueverit, id quod ex diplomatis Bremensi & Verdenfi Ecclesijs datis à Carolo M. & ex diplomate Caroli M. apud Sigonium anno Incarnationis DCCC. consignato exhibuimus. Uti enim alij atque alij Archicapellani & Cancellarij diplomatum scriptores, ita pro arbitrio horum annus Incarnationis vel additus vel omissus. Hoc verò Werthinense Alcuinum præfert, qui per absentiam Hildegaldi Archiepiscopi Coloniensis Archicapellani munus in aula explevit; quemadmodum in Francofurtensi concilio palam est additus Carolo: Ac forte Notarius ille Hildegimus D. Ludgeri nepos, quantusque post Halberstadiensem Episcopus, Alcuino Abbati Turonensi tum in disciplinam datus hæc recognovit. Intima semper inter Alcuinum magistrum & Ludgerum veterem discipulum animorum conjunctio, magnaque Alcuini existimatio de Ludgero ob sanctitatem viri & miracula, quibus jam Deus Ludgerum cunctis venerandum fecerat. Eo jam minus insolens videri debet Ludgerum compelli beatæ memoriæ Episcopum, quemadmodum in diplomate Verdenfi Suibertus ejus loci primus Episcopus sanctæ conversationis vir & immortalis memoriæ ex ejusdem Alcuini consilio & consignatione diplomatis appellatur. Quanquam ejusmodi verba magis bonæ vitæ famam, sanctumque munus denotent, ut tum usus scribendi affectusque scribentium obtinuit, quàm præceptum Divis in cælo elogium. Qua scribendi forma Folgerus presbyter Monasterij D. Suiberti in literis Ludovici ultimi Carolingorum anno 910. vivus etiamnum honoratur; parumque interest felicisne, an beatæ memoriæ viri titulo decorentur, quando & beatissimum Papam, dum in mortalium numero versaretur, tot veteres scriptores appellârunt; perinde ut nunc sanctissimus dicitur, ex divinis, quod in Ecclesia Christi gerit, munere. Eò nunc mirum reperiri, qui ob ejusmodi rerum minutias augusta illa Regum ac Cæsarum diplomata controversere velint. Præter Lothusam Carolus M. D. Ludgero & Werthinensi Cœnobio donavit castrum Luidinghusanum, cum circumiacentibus agris magnisque privilegijs, id quod post Abbas Spigelbergius anno 1430. vendidit Henrico Meursio Episcopo Monasteriensi, deditque fiduciario jure possidendum: Episcopi deinde pignorationis titulo cessere cathedrali collegio.

Quo

Luding-
husum à
Carolo
M. dona-
rum D.
Ludgero

Quo religionis per Westfaliam proferendæ studio Ludgerus ad Monasterium Leisbornense in Westfalia. Ruram, eo Carolus M. haud procul à Luppia amne ad rivum Lisam sequioris sexus, puellarumque, ut vocabant, cœnobium condidit in territorio Bosonis Comititis, ad quod ipse Bos Comes quatuor * vilas contulit, si non idem conditor potius; quanquam id Leisbornenses Carolo M. tribuunt. Annus, quo id opus cœptatum, nec à Wittio ejus cœnobij scriptore, nec ab alijs proditus. Adeo vetustas hæc simul & incuria subtraxere. Antiquissimus interim virginum cœtus, cui à Carolo M. prima antistes imposita Roschwidis soror, ut Wittius perhibet, Caroli; quæ tamen in fastis Hersebrocani cœnobij Salome vocatur. At verò Eginardus: *Erat Carolo unica soror nomine Gisla à puellaribus annis religiosa conversationi mancipata, quàm similiter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo, quo conversata est, Monasterio secessit.* Quonam autem in Monasterio hæc Gisla vixerit, quam alij Jtebergam censent, incompertum. Præter hanc Gislam Browerus in annalibus Trevirensibus duas adjicit, Adam & Officiam Caroli sorores, quarum altera Treviris ad S. Maximinum sepulta hac inscriptione: *Ada ancilla Christi, soror Caroli Magni.* Altera in Monasterio Rutilensi Trevirim inter & Theonis villam humata. Habuit & filiam nomine Gislam Carolus; multasque filias, nulla Roswidis inter eas. Interim nullum Westfalix Cœnobium, in quo plura SS. pignora Caroli M. dono; interque ea brachium D. Simæonis; ut prima ejus loci Abbatisa Caroli aliqua consanguinea reputari possit, aut è Gislæ Monasterio submissa. A Roschwida duodecim successere antistites Virginum suis nominibus consignatæ ad Thiedrudem. Lapsâ demum disciplinâ Egbertus Monasteriensis Episcopus puellarum illud Cœnobium transtulit ad familiam D. Benedicti, monachosque ejus ordinis imposuit, meliori quàm deterioris sexus successu.

Carolus iustratis ad Rhenum urbibus, Aquisgranum reversus; quò tandem appulit Isaacus Hebræus cum Elephante missus ab Aaron potentissimo Persarum Rege in Asia. Immanis bellua, cui Abulabaz nomen, propter sui raritatem & inusitatam magnitudinem tam in Italia quàm Germania spectaculo fuit. Delata & per hunc legatum multa sacra pignora, quibus Carolum mirificè capi cognoverat Saracenus, eoque in honore habuit Carolum, ut ejus potestati ultro submisserit Hierosolymitanam urbem & circumiacentia sacrorum loca, quò Christianis ad venerationem liberior pateret accessus. Interim Carolo magna æstatis pars transacta venationis oblectamento per Ardennam sylvam. Nec tamen belli Saxonici cura intermissa, missæque militares copix, quæ Transalbianos Saxones vastarent, & ad pacem petendam compellerent. Nam etsi Saxones ceteri intra Albim & Visurgim & Rhenum jam quiescerent sub imperio

* *Leisborn.*
Hollenhorst.
Herinck-
torpe.
Hasebrücke.
Brower.
lib. 8.

Virgines
antistites
Leisbornæ.

Roswidis
sive Salome.
Thidmodis.
Ecla.
Hechildis.
Christiana.
Lachardis.
Gisla.
Wickburgis.
Goprecht.
Bia.
Berthildis.
Odonadis.
Thietrudis.

Ann. Franc.
Fuldens.
Auctor. vita Caroli.
Elephas
miræ magnitudinis à Saracenorum Principe donatus.
Carolo.
SS. Reliquiæ Carolo
ex Asia.
Missæ.
Auctor. vita Caroli.

Transal- Francorum, Transalbiani tamen (quos Nortalingos dixere, ac tribus
biani vex- hisce populis, uti Helmoldus scribit, Thetmaris, Holfatis & Storma-
ant Bre- rijs continentur) inquieti infestiq; continuis excursionibus; quam
mensem ob causam sedes Episcopi, quæ Bremæ erat, per xi. annos conturbata
dicecesin. desertaque ab Episcopo suo Willerico, egregio viro & doctore Sep-
Helmold. l. i. Hist. Slav. c. 6. tentrionalium populorum. Alebatur horum rebellium audacia à
Adam. Brem. Chron. Bre- mens. Danis & Nortmannis, gente non minus barbara quam infesta Chri-
stianis, perosaque Francorum imperia, ne devictis Nortalingis in
ipsam Daniam penetraret. Hanc in rem aggerille, de quo post refe-
ram, traductus inter Nortalingos & Danos, ac limites utriusq; Re-
gni præmuniti. Eò & Carolus majore contentione bellum hoc
prosecutus, dum & ipsum bellum Danicum haud multò post exar-
desceret. Nam ut auctor vitæ Ludovici Pij à Pithæo datus in lucem
refert, Carolus Imperator abruptis venationibus æstivo tempore ipse
contra Saxoniam ingressus cum exercitu; atque ut tota mole bellum infer-
ret, sopiretq; illud Aquilonare incendium, Ludovicum filium cum
Transal- copijs ex Aquitania evocavit ad Rhenum, ut sese subsequeretur, hye-
bianos & maturus etiam, si res posceret, ijs in Saxonie regionibus. Et ille capta
Nortman- postremum Osca civitate, belloq; Hispanico feliciter gesto, festinavit
nos. ad Rhenum, ac prope Nussiam, quæ Novesium est urbs, exercitum
Auctor. vita Ludovici Pij Thega- na. transmisit per flumen. Inde Westfaliam ingressus ad Visurgim & Ost-
falionum fines pervenit, ubi nuncium à patre allatum, opportuno istic
loco aliquo castra metaretur, dum quid ultra fieri vellet significaret.
Interim Carolus compressis devictisque Saxonibus Nortalbianis, ab
Albi victor redibat ad Visurgim, filiumq; Ludovicum inter oscula
complexus, multis illum gratiarum laudibus extulit, felicemq; se pa-
lam prædicavit, cui tam promptus ad obsequia auxiliaque filius à
Deo datus esset. Inde à Visurgi per Westfaliam uterque ad Rhenum &
Car. 3. hiberna digressi sunt cum exercitu.
Regni Franc. 36. Hyemem illam Carolus, quacum tertium imperij annum au-
Long. 30. spicatus est, Aquisgrani exegit in palatio; quo in otio, ut Sirmondus
Belli Sax- ex Metensi codice retulit, legem Salicam & Ripuariam antiquissi-
onici 32. mas gentis suæ leges correxit auxitque præclaris sanctionibus, quod
Sirmond. in notis ad Caro- li leg. ex Metensi co- dice in rom. concil. & in ipsis legibus & in Longobardicis expresse consignatum est: Ad-
Lex sal. per Lind edita cod. Longob. lib. 3. tit. 31. dita post alia atq; alia à Carolo, mentioq; in illis est Bardunwick &
Barde- Magdaburch locorum per Saxoniam, quibus seu comites seu præfe-
wick & cti Malegaudus & Hatto impositi erant legum à se latarum custodes;
Magde- ex quibus satis advertas jam Caroli ævo Magdenburgi castellum præ-
burg ævo sidiūq; militare ad Albi tutelam impositum fuisse, nec ab Ottone
Caroli M. primū surrexisse Magdenburgum. Multa præterea hoc anno salu-
taria edicta rerum sacrarum profanarumque lata; tanquam hiemem
ferendis legibus emendandisque moribus, æstatem bellis seposuisset
sapiientissimus Imperator. Sed per id tempus, dum Aquisgrani versa-
tur,

tur, terræ motus palatium & finitimas regiones concussit, quem pestis consecuta est. Carolus ut primum per anni tempus licuit, cum exercitu per Franciam Orientalem ad Salam profectus est. Causa hujus expeditionis in eas regiones incerta, nec ab ullo scriptorum satis prodita, seu pestis vitandæ causa, seu ob motus superiorum Saxonum ac Sclavorum, qui Sala flumine disjungebantur. Duplex ibi ad Salam regius locus, primò palatium haud procul ab Salæ fontibus, quo & superioribus annis divertit: deinde Saltz regia villa monstratur ab alijs ad inferiores Salæ ripas intra Unstroth amnis confluentes & Albim, ubi Sclavorum & Soraborum fines allabitur Sala; ut mirati lubeat ab Aventino nobis pro Saltzio Salisburgum obtrudi. Ibi dum Carolus aut in villa regia, aut quod verisimilius, in palatio versatur, advenere legati reduces, quos Imperator Constantinopolim miserat ad nuptias cum Jrene paciscendas, unaq; cum his Nicephori Imperatoris legati, Michael Episcopus, Petrus Abbas, Calistus & Candidus; confirmataq;, de qua supra relatum est pace, Carolus legatos Græcorum remisit Romam, ubi tabulas divisi Imperij conditionesque pacis subscripsit Leo Pontifex, quibuscum deinde legati Constantinopolim regressi. Sed grandius quoddam opus, nec minus salutare istic concecit Carolus, quod ceteris scriptoribus consilientibus unus Poëta notus Paderbornensis vetusq; scriptor magno posteritatis bono consignavit. Convocavit nimirum Imperator ad palatium ac Salam fluvium omnem Saxoniam nobilitatem, gentis nimirum Westfaliam, Angariam & Ostfaliam proceres. Quo in postremo & celeberrimo totius populi Saxonici conventu Carolus M. pro Imperatoria auctoritate ac majestate omnem, quæ inter Francos & Saxones hætenus lis & controversia fuerat, quæque deinceps novus belli fomes esse posset, sapienter feliciterq; composuit, pacem perpetuam sanxit, leges præscripsit, libertate donavit, rectores Francorum & judices imposuit, Duces videlicet & Comites ceterosq; ministros; Saxoniamq; universam in absolutissimam provinciam formam redegit, quæ tamen tribus Westfaliam, Angariam & Ostfaliam populis, seu tribus quasi provinciis distincta maneret, singulis intra patrias leges & avita jura & privilegia relictis, quatenus illa Christianæ religioni non adversarentur. Nam in his Saxonum comitijs nihil à Carolo impensius actum, quam ut abjecto demonum cultu everisq; fanis & simulacris inanum Deorum una per Saxoniam Christiana religio coleretur; quod & lege Caroli sancitum, & consensu nobilitatis Saxonice approbatum est; ut vel inde æstimes tempore Caroli, multumque ante à bellis Romanorum Saxoniam nobilitatem floruisse; atq; ut hæc, quæ tam maturè ac sollicitè à Carolo sunt constituta vim suam vigoremque obtinerent, dati sunt ordinatique Missi Dominici, legati videlicet cum supremâ Imperatoris potestate, ut supra relatum est. Horum munus provincias

Franc. Ann.

Auct. vita

Caroli,

Poëta Anonym.

Regino.

Adorvienti.

in Chron.

Terræ

motus,

quem pestis conse-

cuta.

Concil. Pa-

ris. Saltz.

Regin. Saltz.

Frâ an. Sels.

Crantz. l. 2.

Saxon. c. 18.

Carolus

ad Salam

profectus.

Palatium

ad Salam.

Limites

inter Ca-

rolum &

Græcorum

Imp. divi-

si in Italia.

Carolus

ad Salam

conven-

tum habet

Westfalo-

rum An-

gariorum

& Ostfa-

lorum.

Carolus

pacem &

religionē

Christia-

nam confir-

mat in

provincijs

trium po-

pulorum.

Missi Do-

minici,

horum

munus.

provincias

provincias certis temporibus obire, de publicis privatisque controversijs cognoscere, magistratus creare, imperare vectigalia, excipere à populo Sacramenta, conventus ordinum indicere, pronunciare supremam sententiam (nisi quæ ad Principem referenda erant) inspicere Comitum ceterorumque ministrorum fidem, justitiam summis infimisque administrare. Horum imperio non modo Comites, sed & Episcopi in ijs, quæ publicis imperij legibus præscripta erant, parere necesse erat, haud secus quàm nunc imperij legibus tenentur; & hi ipsi legati plerumque Archiepiscopi aut Episcopi deligebantur, quo etiam satis recognoscas eorum inane studium, qui Episcopos jurisdictione politica nunquam à Carolo donatos contendunt. Legatis hisce per provinciam proficiscentibus comitatus, stipendia, viaticum de publico haud secus quàm supremo principi datum. Inde fodorum frumenti & commeatus, qui adventanti Principi vel legato in modum annonæ militaris suppeditatur. Inde Angariæ, onera fidelicet & sumptus in transferendis impedimentis, reficiendis pontibus, sternendis vijs, expensæque in hospites illos, & quæ hujusmodi in omnibus Regum Francorum, Caroli M. & Ludovici Pij sanctionibus tam ad belli expeditiones, quàm ad Principum ac legatorum profectiones toties præscripta memorantur.

Juvabit nunc ipsum Poëtam veterem nostrum, à quo acta horum comitiorum ad Salam nobis perscripta sunt audire, eoque nobis ad fidem probatior erit, quo candidiorem historici narrationem extra Poëtarum figmenta dedit. Ita enim ille pro sæculi ejus genio :

*Nobilis hic annus longè certamina belli
Tandem, Saxones inter Francosq; peracti,
Firmo perpetua conclusit fœdere pacis.
Augustus prius ad sedem Salæ nomine dictam
Venerat : huc omni Saxonum nobilitate
Collecta, simul has pacis leges inierunt,
Ut toto penitus cultu rituque relicto
Gentili, quem demoniaca prius arte colebant
Decepti, post hæc fidei se subdere vellent
Catholica, Christoq; Deo servire per ævum.
At verò censum Francorum regibus ullum
Solvere nec penitus deberent, atq; tributum
Cunctorum pariter statuit sententia concors :
Sed tantum decimas divina lege statutas
Offerrent, ac præsulibus parere studerent,
Ipsumq; simul Clero, qui dogmata sacra,
Quiq; fidem domino placitam vitamq; doceret.*

*Tum sub Iudicibus, quos Rex imponeret ipsis,
Legatisq; suis, permissis legibus uti
Saxones patrijs, & libertatis honore.
Hoc sunt postremo sociati fœdere Francis,
Ut gens & populus fieret concorditer unus,
Ac semper Regi parens æqualiter uni.
Si tamen hoc dubiū cuiquam fortasse videtur
De vita scriptum Caroli legat ipse libellum,
Quem Francos inter clarus veraxq; relator,
A summo prudens Einhardus nomine scripsit.
Hac igitur pacis sub conditione fideles
Se Carolo, natique suis, stirpique nepotum
Ipsius juraverunt per secula futuros.
Quos per ter denos & tres tam duriter annos
Linquere protracti penitus conamina belli
Plus Regis pietas & munificentia fecit,
Quam terror.*

Suspecta hæc narratio videri posset, tum quod finem belli Saxonici ad hunc tertium imperij Carolini annum referat, qui sequenti debetur, tum quod Eginardum auctorem appellet, à quo nihil de hoc conventu ad Salam scriptum reperitur. Sed Poëta utriusque anni res gestas complexus videri potest, quando proximam narrationem à Novembri

vembri sequentis anni, & Leonis in Galliam adventu orditur, prætermissis ijs, quæ proximo anno à Carolo ad Albim gesta memorabimus. Ac magnopere dubito, an non conventus hic transactioque cum Saxonum populo adsequentem annum referenda sint, quod Sirmondus Synodum ad Saltz, ex qua præclara Caroli decreta producit, anno quarto imperij Carolini habitam scribat. Ut hic magnopere lucem ex obscura annalium Francorum brevitate desideremus.

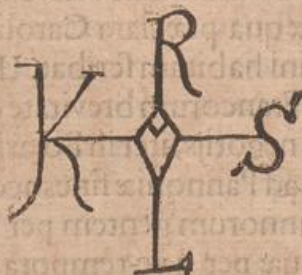
Carolus expeditis ad Salam negotijs, iter in Bojariam instituit; traductoq; in eas partes exercitu, ad Pannoniæ fines accessit. Ac bel-
Tom. 20.
Concil. Pa-
ris. ad Cap.
Carol. M.
Franc. Ann.
Astron.
Adelm.
Regino.
 lis jam fractam ac domitam Hunnorum gentem per fœdera pacis facile ad quietem composuit, quæ per hæc tempora simul à Sclavis alijsque barbaris Germaniæ populis ita afflictæ, ut Caroli opem implorare necesse habuerit. Ex Bojaria fine anni ac mense Decembri Aquilgranum reversus, exercituque in hiberna distributo, per hyemem otia animum Magnus Imperator ad res sacras & Ecclesias per Saxoniam firmandas dotantæq; adjecit, quod vel ipsum Caroli M. diploma Osnabrugensi Ecclesiæ datum satis superque testabitur. Id quia tanquam ex naufragio ceterorum servatum accepimus, ac Ferdinandi Principis & Episcopi Paderbornensis studio ex tabularij Osnabrugensis autographo integrè, uti Carolus M. sua manu consignavit est redditum, & mihi simul inspicere concessum, exigit hic annus & multorum desideria ut hic adscribatur.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Karolus serenissimus augustus
 à Deo coronatus magnus pacificus imperator romanum gubernans im-
 perium qui et per misericordiam Dei rex francorum et longobardorum
 Quicquid enim locis sanctorum venerabilium ob amorem domini nostri Jesu
 Christi et reverentiam sanctorum cedimus vel condonamus hoc ad mercedis
 augmentum vel stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus.
 Igitur notum sit omnibus fidelibus presentibus scilicet et futuris qualiter do-
 namus ad basilicam S. Petri Principis Apostolorum et sanctorum martyrum
 Crispini et Crispiniani quam nos construximus in loco Osnabrughi et corpo-
 ra illorum illuc transtulimus ubi præst vir venerabilis VVihō episcopus omne
 regale vel seculare iudicium super suos servos et liddones et liberos malman
 et mundman et omnes utriusq; sexus homines eidem ecclesiæ pertinentes quos
 modo possidet vel deinceps adquisierit et perpetuam de regia potestate confir-
 mamus absolutionem ita ut nullus iudex publicus dux comes vel vicecomes
 vel Scultetus sive missi dominici per tempora discurrentes loca illius Episcopa-
 tus ad placita habenda vel freda exigenda et parafreda aut aliquem de præscri-
 ptis eidem Ecclesiæ pertinentem ad sua placita bannire vel ad mortem usquam
 terrarum dijudicare vel aliquo modo ullo unquam tempore aggravare aude-
 ant. Sed liceat præfato episcopo suisque successoribus et suo advocato res prædi-
 ctæ ecclesiæ cum omnibus sibi pertinentibus quieto ordine possidere ordinare
 atque

Diploma
 Osnab.
 Ecclesiæ.

atque disponere. Et ut hac auctoritas firmiter habeatur ac diuturnis temporibus melius conservetur manu propria subter eam roborare decrevimus et de anulo nostro sigillare iussimus.

Signum.

Caroli piissimi ac Serenissimi
Imperatoris

Jacob

ad vicem Radoni

Data XIII. Kal. Jan. an. III. Christo propitio Imperii nostri et XXXVI. regni nostri in Francia, atque XXX. in Italia. Indict. XI. Actum Aquis palacio publico in Dei nomine feliciter amen.

Non id quidem primum foundationis Osnabrugensis Ecclesiae diploma Carolinum est, quo termini ac fines dioeceseos consignare mos erat, perinde ut in Bremensi & Verdensi exhibuimus; Sed novae donationis sunt tabulae, multumque illustres & omni posteritatis memoria dignae, seu quod in ijs Carolus profiteatur se primam, quam in Saxonia crexit Ecclesiam S. Petro consecrassse, cui pro concepto voto totam Saxoniam obtulerat; seu quod transvectis eò Crispini & Crispiniani Martyrum corporibus cultum sanctorum, secus quam nunc plerique Saxonum à Caroli religione descendentium agnoscunt, palam contestetur: seu quia in his politica Episcoporum iurisdictio, ut supra commonstravimus, planissime asserta est: neque id mirum cuiquam videri debet, quando in nulla totius Regni Francici provincia Carolus munificentior quam in exornandos Saxoniae Episcopos, dotandasque Ecclesias esse voluit.

LIBER